

ÜLIÕPILASLEHT

ÜLIKOOI AASTAPÄEVAKS

SISU: Ülikooli aastapäevaks. / Rektor prof. dr. med. H. Koppel. / Prorektor prof. J. Köpp. / Prorektor prof. P. Pöld. / **Villem Ernits:** Üliõpilaskond vaimlisena jõuna / **Juhan Vilms:** Haridus kultuuri languse põhjusena. Arstiteaduskonna dekaan prof. K. Konik. / **Joh. Jans:** Ülikoolist ja tema kodanikkudest. / **Albert Saareste:** Äraiganenud tingimus meie üliõpilasühingute kodukordades. / —d: Meie ja ida. / Õigusteaduskonna dekaan prof. J. Uluots. / Prodekaan Reinhold Mark. / **J. M.:** Professor Dr. jur. Vilhelm Seeler. / Põllumajandus-teaduskonna dekaan prof. P. Köpp. / Loomaarstiteaduskonna dekaan prof. K. Saral. / **H. Haljaspöld:** Belgia üliõpilaskond. / Matemaatika-loodusteaduskonna dekaan H. Jaakson. / **A. Audova:** Kadunud prof. dr. Hendrik Bekkeri isikust. / Prof. dr. jur. Andreas Bjerre. / **J. P.:** „Draama Studio“ võõrusetendused Tartus. / **Salme Pruuden:** Tiia Reistal-Nõo mälestusele. / **J. Jans:** Kaks voolu üliõpilaskonnas. / —ex.: Jaan Kärneri „Lõikuskuu“. / Eesti Üliõpilasseltside Liidu avalik vaieluskoosolek. / **O. Pihlak:** Ülikooli toetussummadest. / **Leo Leesment:** Üliõpilaste õiguslik seisukord endises keiserlikus Tartu Ülikoolis 1803—1832. / Akadeemiline kroonika.

Härrad üliõpilased !

Teie sisseostukoht Tartus oli,
on ja jääb

A. Pääsukese äri

Tartus,

Promenadi tään. nr. 2.

**Pesu, trikoo ja galanterii
kauplus.**

ÜLIÕPILASLEHT

EESTI ÜLIOPILASKONNA H'ALEKANDJA

Ülikooli aastapäevaks.

Pooltosinat aastaid on vana meie ülikool. Alles esimesed sisseastujad lõpetajate nimekirjades. Aga ka oma ülikooli lõpetajaid õppejõudude hulgas. Kümneid uusi kõrgema haridusega kodanikke. Meie ülikooli töö otsekoheste tulemustena selle lühikese aja kestes.

Aga ometi, tagasi vaadates, on ära käidud sel ajal tee, mis teistel aegadel ja teistes oludes aastasadandeid arenguks on tarvitanud. Nüüd on ülikooli loomine lõpule jõudnud, vabarahva vabadel kodanikkude kõrgemate püüete, tungide ja unistuste realiseerijana.

Kus olime siis, kui algasime? Kus oleme juba nüüd? Ja kuhu jõuame? On ehk varsti kui mitte juba praegu tänamatum olla haritlane? Kas see maa ei kanna tõelisuses neid soove ilusatena, mis ärkavad ta noorte päädes ja hingedes, valides ilusama, igatsetavama ja kaugema oma eluks?

Ei, see nii olla ei või. Seda tunneme meie igaüks ja kõik. Andke meile aega valmida, ja kui meid lastakse endid leida neis rasketes oludeski, kus viibib meie üliõpilane praegu — ka meie kõneleme kord mitmetuhandelises kooris, sest meiega on alanud uus aeg ja meie omalt poolt loome aja uueks!

Sel silmapilgul jälle tagasivaateid, mälestusi, hetkeks hingetõmbeid, rõõmu tehtud töödest ja leina — kadunud aasta kadunute puhul.

Aga jälle algab uus töö aasta. Valgemüsiline üliõpilasneiu liugleb läbi ülikooli päähoone valgete sammaste hämaratesse auditoriumitesse. Säält tagasi. Ja nii edasi.

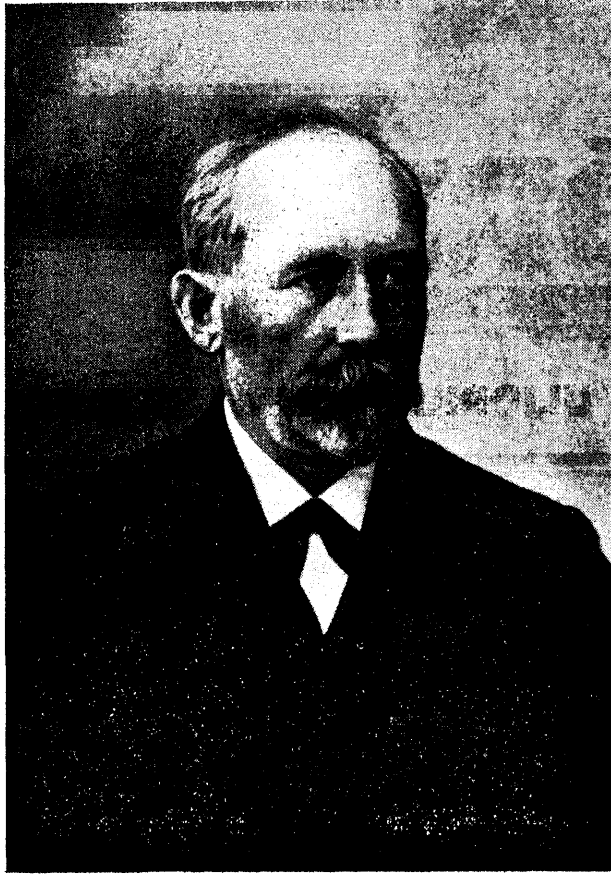
Meie oleme õnnelikumad, kui ükski põlv enne meid. Ja meie usume, et see õnn just meile ilmaaegne ei ole. Meie tahame selle väärilised olla!

Meie ülikool astus jälle uude töö-aastasse. Hoone, kus asub ta, on kaunis vana; juba varsti kolmsada aastat. Selle ajajooksul on palju tööd tehtud. Tartu ülikooli nimetus on kaugemale võõrsile ja sügavale teadusilma kantud. Isikud on vaheldunud. Keeled on vaheldunud. Aga tõdeotsiv vaim on endine.

Iga vahetus on esitanud omi erilisi nõudeid. Ja eriliste kohustuste vastas seisame meie oma ülikooliga.

Kui kunagi usaldus on olnud üldine ülikooli juhtivate isikute, akadeemilise pere esimese kodaniku, rektori vastu, siis on ta käesoleval silmapilgul seda.

Elagu meie ülikool! Vivat, crescat, floreat!

Rektor prof. dr. med. H. Koppel.

Rektor prof. Dr. med. H. Koppel.

Sündis 17./29. dets. 1863 Uusna vallas, Naela talus. Käis sealsamas Uusna vallakoolis 3 a. Siis Viljandi linna algkoolis, sealsamas „kreiskoolis“ ja rüütelkonna-gümnaasiumis 4 klassis. Edasi jätkas H. K. oma õppimist Tartu kroonu gümnaasiumis, selle lõpetas 1884. a.

Siis astus Tartu ülikooli ja lõpetas arstiteaduskonna 1890. a.; üliõpilasena olles „Eesti Üliõpilaste Seltsi“ liige.

1891. a. omandas H. K. arstiteaduse doktori aukraadi väitekirja kaitsmise järele:

„Literarische Zusammenstellung der von 1880—1890 in der Weltliteratur beschriebenen Fälle von Vergiftungen von Menschen durch Blutgift“.

Täiendab end kõrva-, nina- ja kurguhaiguste erialal Peterburis ja mitmel puhul väljamaal, peaaesjalikult Viinis, Pollitzeri ja teiste juures. On Tartu ülikooli

polikliiniku assistendiks kuni 1918. a.; olles ühtlasi 1905. a. pääle kõrva-, nina- ja kurguhaiguste eradotsendiks ülikoolis. On ajakirja „Tervise“ agaram aluse rajaja. On avaldanud rea teaduslikke töid eestkätt lepra alalt „St. Petersburger Medizinische Wochenschrift“is.“

Suure ilmasõja lahtipuhkemisel, ülikooli sisehaiguste polikliiniku direktori kohal, kuni 1918 Voroneshi linna ühes sõidab evakueeritud Tartu ülikooliga, mitte vastu võttes talle pakutud Balti ülikoolis professori.

Eesti iseseisvuse väljakuulutusega ilmub H. K. kodumaale, odoatud ja kohe kutsutud ülikooli sisehaiguste polikliiniku professori kohale, ühtlasi ka täites kõrva-, nina- ja kurguhaiguste polikliiniku juhataja aset.

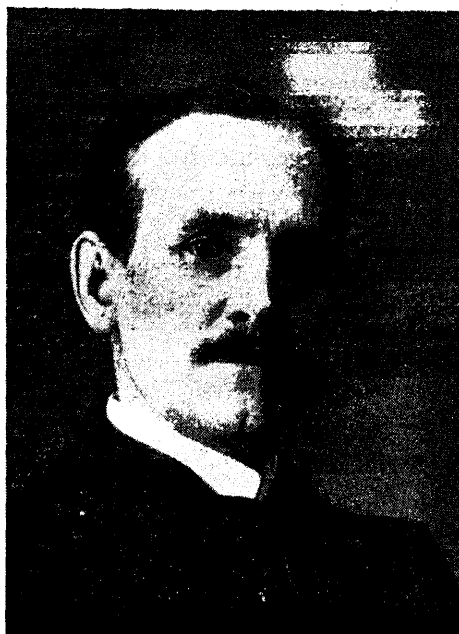
Varsti pani vabariigi valitsus ta õladele ülikooli rektori raske töökoorma, ja ülikooli valijaskonnalis lugupeetud H. Koppeli 21. skp. endiselt rektoriks

Prorektor prof. J. Köpp.

Prorektor prof. **Juhan Köpp.**

Sündinud 9. novembril 1874. Helme kihelkonnas. Õppis Tartus Hugo Treffneri gümnaasiumis. Lõpetas Tartu ülikooli usuteaduskonna 1906. a. cand. theol. astmega. Pidas prooviaasta Palamusel ja oli 1907. kuni 1909. a. Pärnus usu ja eesti keele õpetajaks. 1909. a. valiti Laiuse kiriku õpetajaks. 1917. a. astub ülikooli juure usuteaduse dotsendiks. Hiljem on tegeliku usuteaduse erakorraline ja 17. nov. 1919. aastast saadik korraline professor. Ühtlasi prorektor, kelle alla kuulus üliõpilasi puutuvad küsimused.

Prorektor prof. P. Pöld.

Prorektor prof. **Peeter Pöld.**

Sündinud 12. juunil 1878. a. Jõhvi kihelkonnas. Pääle Narva gümnaasiumi lõpetamist astus Tartu ülikooli, mille usuteaduskonna cand. theol. astmega lõpetas. Hiljem käis väljamaal kooliloludega tutvumas; tagasitulles asus tegelekule kooli ja seltskonna tööle. 1918. a. oli ta ajutises valitsuses haridusministriks. 2. det. samal aastal määrati ta Tartu ülikooli kuraatoriks, misukesel alal tal suured teened ülikooli juures.

10. sept. 1920. a. valiti ta pedagoogika professoriks, olles tegelikult töötanud sel alal — Tartus asuva Eesti noorsoo kasvatusseltsi gümnaasiumi direktorina.

Üliõpilaskond vaimlisena jõuna.

Meie üliõpilaskond on suhteliselt suurim kogu haritud maailmas: kusagil ei tule ühe miljoni elaniku kohta niipalju üliõpilasi kui meil. Julgesti võib meie praegust üliõpilaskonda arvata 6000 inimeseks: ülikoolis üle 5000, siis veel tehnikum ja kaks konservatooriumi, lisaks veel kas või akadeemilised kindralstaabi kursused.

On palju kirjutatud ja kõneldud meie üliõpilaskonna üliproduktisioonist, nähes selles väära haridussuuna meie rahvale. Võib olla, et osalt nende mõtteavalduste tõttu, osalt muil põhjusil meie üliõpilaste arv tulevikus tõepoolest hakkab vähenema, kuid praegu peame igatahes rehkendama olemasoleva arvuga.

Meie ei tarvitse selle juures liiga mures olla selle suure akadeemilise pere tulevase äraelamisvõimaluse suhtes. Loomulikult ei võida meil tulevikus pretendeerida kes teab kui suurte sissetulekute peale, kuid inimlikku äraelamist suudab Eesti siiski pakkuda ka neilegi omile poegile,

kes ülikooli lõpetanud (äraelamise peaksid nad ka siis leidma, kui nad ülikooli ei lõpetaski ehk selles üldse ei käikski). Ja mida rohkem Eesti areneb just oma kõrgema haritluse rohkuse tõttu, seda enam lahenevad olud isegi äraelamisvõimaluste suhtes.

Igatahes on 6000-päaline üliõpilaskond suur vaimline jõud, kelles peitub ütle mata palju võimeid ja andeid. Avaldunud on need ainult osaliselt, nagu vaevalt üldse keegi omi andeid on suutnud viimase võimaluseni avaldada isegi soodsaimis tingimusi, kõnelemata ebasoodsamaist.

Kõige väärtuslikumad on muidugi puhasteaduslikud võimed ja anded meie üliõpilaskonnas. On võimata öelda, kui palju leidub meie üliõpilaskonnas tõsiselt loovaid teaduslikke andeid, kes suudaks teaduse alal uut esile tuua. Oletatavasti piirduks see arv sadandetega, ja kui needki jõud võiksid kõik täielikult välja areneda, siis tuleks nende tegevusest igatahes tubli lisa üleilmilisele

teadusele. Olude sunnil aga jääb siin terve hulk potentsiaalseid võimeid tarvilikul määral välja arendamata.

Kaugelt suurem osa üliõpilaskonnast on teaduse omandamise suhtes retseptiivne ja kasutab saadud teadmisi tegelikus elus, ühtlasi neid teistele edasi andes. Ja see ala ongi oma ulatuse poolest palju laialisem, kui otsekohene teaduse edasiarendamine, ja nõuab selle tõttu rohkema arvu tegevust. Sel alal on tegevust kõigile neile tuhandeile üliõpilasele, kes Eestis praegu õpivad ja tulevikus õppida võivad.

Määrav tähtsus on sellel, millise ideoloogia

viib üliõpilane kaasa ülikoolist edasiandmiseks rahvale. On ülikoolist kaasa toodud aated elujaatavad ja teadmised tegelikule elule kasulikud, siis suudab akadeemiline haritus õieti oma kohta täita rahvuslikus organismis selle pääajuna ja närvikavana.

Meie rahva akadeemiline pääaju on suhteliselt suurem, kui paljude teiste rahvaste juures. Meie ei tarvitse aga sel puhul kurtma hakata, vaid peaksime selle eest hoolt kandma, et see suur pääaju ka tõesti suureviisiliselt töötaks ja suuri tagajärgi avaldaks.

Villem Ernits.

Haridus kultuuri languse põhjusena.

Edasi päikese poole, ligemale valguselle! Täienegem, arenegem! Saagem haritud inimeseks! Arendagem välja oma organismi peenemad võimised, pangem helisema peidetud vaimukeeled! Tahtvõimsad ja arenenud isikud olgu meie ideaal! Enam valgust, enam kultuuri, enam euroopalikkust!

Need on üldtunnustatud loosungid, salajasemad noorte südamesoovid ja ka meie riiklik kultuuripoliitika!

Kuid, igal valgusel on vari!

Greeka ja Rooma haritud kultuuri kandjad on kadunud, mis sündis kiirelt mõne aastasaja jooksul. Mitmekümne tuhande pealised kultuurikandjad Rootsist, Soome ja Balti aadlisuguvõsade näol on mineviku hõlma varisenud. Ei ole suutnud neid päästa hiilgav kultuuriline tasapind selleaegse ümbrusega võrreldes.

Parallelselt ajalooliste uurimustega näeme seda kurbloolist asjaolu, et mida haritum ja kultuurilisem inimene — seda vähem ta sigineb ka käesoleval ajal. Seda tõendab vastuvaidlemata rikkalik statistiline materjal kõigist Euroopa ja Ameerika mailt! See toimub kõigis seltskonna kihtes — algades töölisest kuni ülikooli professorini. Mida enam haridust, seda reljefsemalt toimub see.

Mis on selle tagajärg?

Selle tagajärg on see, et igas seltskonna kihis surevad väljad pikapeale aastakümnete jooksul andekad inimesed, kuna sigivad keskmiselt rohkem mahajäänud. Sarnase negatiivse väljavaliku olemasolu tõttu väheneb alatasa iga rahva tõulise väärtuse tasapind. Sest arvamine — nagu tuleks altpoolt alalõpmata juure värskeid talente, pole loodusteaduslikult õige ja ei anna mingit troosti!

Nii siis, meie näeme haridust tõuväärtuse tasapinda õhustamas. On aga kord tõuväärtus halb, s. o. inimeste koosseisu väärtus keskmiselt madalam kui enne — algab kultuuri tasapind paratamatalt langema! Seda õpetab moodne tüttervishoiuõpetus.

Haridus, kultuur, ülikool — on saanud oma enese languse põhjuseks!

Ka meie sammume tuntud rada. Veel on

meil palju toorest jõudu! Veel võime pillata energiat — kuid meie tagavarad on väiksed ühe miljoni hinge tõttu. On vaja ajada kokkuhoidmise poliitikat.

Haridus ei tohi olla oma enese hauaks rahva pikema eluaja mõttes. Haridus peab näitama ka teed — kuidas elaksime igavesti püha loitva tulukesena, mitte aga plahvatava bengaalina, mis ruttu kustub.

Ja see igavesti põlemine on võimalik!

Meie näeme ja imestame Juudi rahva elu energiat, tunnustame India rahvaste suurt elujõudu ja teame, et Hiina rahvas pakub meile hoopis vastupidist pilti — kui õhtumaa kultuurinimesed. Mida haritum ja edasijõudnum on hiinlane — seda enam sigineb tema ja seda on ta teinud aastatuhandeid. Nii juudamees kui hiinlane pole haridust tarvitanud mitte oma rahvuslase jõu surmamiseks, vaid edendamiseks. Selles seisab nende elujõu saladus!

Saladuse sisu on aga pääasjalikult seltskondliste ja perekondlike traditsioonide lapselik austamine — mis täiesti puudunud õhtumaa haritlastel, kes elu ülimaks sihiks seadnud isiku kõrge kultuuri!

On tulnud ülim aeg karta ja kõrvaldada ka meie hariduspoliitikast kultuurilanguse idusid!

Juhan Vilms.

Meesterahva rätsepaäri

M. ANDREESEN

Tallinnas, Rataskaevu t. 11-4.

Kõnetraat 17-54.

Teadustan oma austatud tellijatele et kohale on jõudnud kõik sügise ja talve hooajaks tarvilikud riided Ilmakuulsa A. Gagnierei ja Ko. firmalt.

Usuteaduskonna dekaan
prof. O. Sild.

Arstiteaduskonna dekaan
prof. K. Konik.

Ülikoolist ja tema kodanikkudest.

Tartu ülikool astub tänavu 1. dets. uue põhikirja alusel organisatoorselt uude järku. Tuletame sel puhul mõnda tema minevikust meelde.

Tartu ülikool avati uuesti 1802. aastal keiser Aleksander I. käsul Balti valitseva kihi poegade tarvis, et need ei pruugiks enam Öhtu-Euroopa ülikoolidesse õppima minna, kus nad Prantsuse revolutsiooni absoluutse monarhiale kardetavast vaimust rikutud oleks võinud saada. Nii siis oli meie kodumaa ülikooli uuema ajaloo algus ära tingitud poliitilistest kaalumistest. Emajõe kallastel ei kavatsetud nõndanimetatud puhast teadust õpetada, erapooletu töötsimise oskust, vaid selleaegsete olude järele riigitruud teadust, mis-sugune tingimine maksis eriti humanitaar-teaduste alal.

Balti Saksa vaim on siin tõepoolest kaua lehvinud ja Tartu ülikoolis on inimesi kasvatatud, kes piirita kõrkuses oma kaasinimeste vastu elust läbi on sammuud. Seisusliste koonduste — rüütelkondade — järele kujundatud Saksa üliõpilaste korporatsioonid, kelle nimed: Livonia, Curonia, Estonia, hiljem Rigensis, koondumise põhimõttest tunnistust annavad, harrastasid seisuslisi traditsioone. Rüütliilik toimetis — vehklemine ühes kahevõitlustega kui suursuguse meelsuse

Prof. Dr. med. Konstandin Konik

sündinud 19. dets. 1873. a. Tartu gümnaasiumi lõpetanud 1893. a. Pääle selle astunud Tartu ülikooli arstiteaduskonda. Arsti diplom saadud 1899. a.

1897 ja 1898 sub-assistentina töötanud Tartu ülikooli haavakliinikus. Pääle ülikooli lõpetamist töötanud Podoolia kubermangus arstina üle aasta ühe suhkruvabriku juures.

1900. a. tegi kreisi-arsti eksami. 1900—1904 assistent ja pärast poole ordinaator Odessa Evangeel'umi haigemaja haava-jaoskonnas. 1903 Odessa ülikooli juures tehtud doktorandi eksam. 1904—1905 osa võtnud Wene-Jaapani sõjast. 1905—1908 töötanud assistendina Tartu ülikooli haavakliinikus. 1908. a. promoveerinud Tartus. 1909. a. Tallinnas, Eesti arstide haigemaja juhataja, 1913—1917 vanem arst Vene-Balti laevatehase juures, olles säälsse haigemaja juhataja.

1918. aastast Eesti vabariigi tervishoiu peavalitsuse juhataja. 1919. a. Tallinna linna keskhaigemaja haava-jaoskonna juhataja ja sõjaväe haavaarsti konsultandi kohustel.

Kutsuti Tartu ülikooli kirurgia professoriks, olles ühtlasi Tartu ülikooli teaduskonna haavakliiniku juhataja. Arstiteaduskonna dekaan.

karastajaga oli päevahuviks, mis ajuti selleaegsete üliõpilaste eneste tunnistuse järele teatud hullustuseni on arenenud. On ka rängasti joodud, nii et õppimisest hea sõna olnud.

Varakult on aga ka eestlasi ülikooli peasenud ja Tartu ülikooli 25-aastase juubeli ajal on eestlane kindral Kraftström ülikooli kuraatoriks olnud. Fr. Kreutzwald, meie lauluisa, kes

1826—1831 üliõpilane olnud, kirjutab¹⁾, et üliõpilaste vahel tema ajal seisuse ja varanduslise seisuga peale vaatamata sõbralik vahekord valitsenud. Kuid aadelikorporatsioonid (juba nimetatud Estonia, Livonia ja Curonia) on üleõla Fraternitas Rigensis'e peale vaadanud ja „Riia vendasid“ „Ladenschwengel“ ja „Ellenreiter“ sõimanud.

Huvitav oleks siin kohal märkida, et Eestimaa (tolleaegse Eesti kubermangu) suur-aadeli pojad peaaesjalikult Peterburi kõrgemates tsiviil- ja sõjaväelistes õpeasutustes on õppinud, kuna ainult vaesem maa-aadel oma noorsoo Tartusse ülikooli saatnud. „Estonia“ olla sellep. „proletaarlisem“ korporatsioon olnud kui näit. Livonia. Sellega on ehk seletatav, et juba 1826. a. eestlane Malström Estonia „Chargierter“ on olnud ja ka Kreutzwald sellesse korp. kuulunud. 1845. a. on 600. Vene kindralist 240 Balti aadeli hulka kuulunud, kelledest $\frac{2}{3}$ Eestimaalt pärit olnud. Sellest võib näha, kui suur mõju Balti saksusel isevalitsuse ajal Vene riigiasjade ajamise peale oli ja et Estonia tõesti oma moodi plebeiline organisatsioon on olnud, kuna Eestimaa suur-aadel Vene kindrali seisuses tooni andis.

Tartu ülikooli õpejõudude hulgast, kes tema algupäivil läinud aastasaja esimestel aastakümnetel tegutsenud, on meil põhjust meele tuletada professorit Johan Evers'i, omaaegset Tartu ülikooli rektori (1818—1830).

Evers oli Westfaalia jõuka talumehe poeg ja sellega on seletatav, et ta Tartu ülikooli õpejõuna — 1810. aastast Vene ajaloo, statistika ja geograafia õpetoolil, hiljem 1826. a. riigi- ja rahvaõiguse õpetoolil — ka eestlaste saatuse vastu huvi on tundnud. 1806. aastal on ta anonüümse broschüüri: „Provisorische Verfassung des Bauern-Standes in Estland“ avaldanud, mis minister krahv Kotschubeile ja senaator Novosiltshevile, kellel selleaegsete Balti agraar-reformidega tegemist teha tuli, oli pühendatud ja milles Eestimaal rüütelkonna poolt antud 1804. a. talurahva seaduseid kibedalt arvustatakse. Evers leiab selle broschüüris, et kohalikud rüütelkonnad üldse võimetud on tõsiseid reforme läbi viima ja seda ainult Vene keskvalitsus võib teha, sest „Keiser on õiglase“. Evers on peale nimetatud broschüüri veel mitu kriitilist artiklit Eestimaa XIX aastasaja algul ettevõetud agraarreformide kohta avaldanud, millel mõju olla olnud ja mille eest Balti Saksa õigusajaloolased temale kurjad on²⁾.

Teise põhjusena, mille pärast meie oma Eesti ülikooli lõpuliku kuju kindlaksmääramisel Evers'i meele tuletama peame, on asjaolu, et ta oma rektoraadi ajal Tartu ülikooli organiseeri-

miseks palju vaeva on näinud ja selle Öhtu-Euroopa ülikoolide tasapinnale on aidanud. Muu seas olgu meele tuletada, et ta 1816. aastal ülikooli õigusteaduskonna poolt mitmele subjektile raha eest doktori diplomide väljaandmise asja lahendas, milles peaosalisid olid professorid Stelzer ja Köchi. Stelzer oli sel ajal koguni veel ülikooli rektor³⁾. Kui teadusemees on Evers enesele Vene ajaloo uurimise alal jäädava nime omandanud.

Üks silmapaistvamatest teadusemeestest XIX aastasaja Tartu ülikooli õpetoolil on kahtlemata Karl Ernst v. Baer. Tema kui teadusemehe tegevuse kohta on palju kirjutatud ja ma tooks temast sellepärast siin ainult ühe anekdoodi, mis tõesti sündinud lugu peab olema. Selle olla jutustanud omaaegne Tartu ülikooli rektor Aleksander Schmidt⁴⁾.

Baer on darvinismi vastane olnud sellepärast, et see sihiteadliku loova jõu asemele pimedade juhuse tahab seada. Materialistline ilmavaade on teda ärevusesse ajanud.

Kord ühel öhtu koosolemisel Baeri majas on vana teadusemees jälle ägedasti selles mõttes rääkinud. Juuresolevad teoloogid on juhust kasutanud ja majaherrale ette heitnud, et see ise oma kirikuvastalsusega materialismi edendavat. Vaimulikkudel, kes ometi inimesesoo ideaalsete varade hoidjateks kutsutud on, olla võimata tema, Baeri, kui idealistliku looduseuurija autoriteedi peale toetada, sest vastased võivad ütelda: „Mis te Baerist räägite, tema ei käi ju armulaualgi!“

Kuna vanaherrale igalt poolt peale käidi ja talle igaviisi selgeks teha katsuti, et tal tõesti tarvis oleks ühekordse osavõtmise läbi suurest ristiusu mälestuspeost oma idealistlik seisukohta ka liht mehele arusaadaval viisil demonstreerida, andis Baer lõpuks nõusoleku kord eraviisil armulauda vastu võtta, sest tal ei olla põhimõttelikku takistusi selleks, kuna ta ka Kristuse isiku tõsine austaja olevat.

Kohe määrati kavatsatud pühaliku toimetuse läbiviimiseks järgmine pealelõuna mil kirikus jumalateenistust ei peetud. Ligema kiriku pastor pidi Baerile järele tulema ja peale kõstri ei pidanud keegi juures olema.

Kõik läks nagu soovitud. Wanaherra asus tõrkumata pastoriga kiriku poole teele. Kuid tee peal tõusid temas ikka suuremad kahtlused, kas tema lipu all lõpuks ometi mitte kõiksugu salakaupa vedama ei hakata. Ta kartis, et vaimulikud tema puhta, kahtluse ja uurimise läbi saadud eluideaali usulauseks ümber muudavad, tema kui teadusemehe poolt otsitava tundmata tõe asemele oma valmi dogma panevad.

Seda kaaludes jäid tema sammud ikka aeglasemaks ja kui ta oma saatjaga kiriku ukse

1) Nachträge zum Album Estonorum 3. Heft 1901, p. 30.

2) A. Gernet, Geschichte und System der bauerlichen Agrarrechts in Estland. Reval 1901, p. 127.

3) Vaata: Биографический словарь профессоров, Tartus, 1907, I lhk. 553 jj.

4) Das Baltensbuch v. Paul Rohrbach, München, p. 26:

oli jõudnud ning nad selle mõne eksituse tõttu kinni leidsid olevat, pööras Baer sõnadega: „Kuid nüüd ei kunagi enam!“ ümber ja lükkas kõik katsed tema peale veel mõju avaldada järele tagasi.

Baeri juurest viivad mind mälestused selle grupi Tartu Eesti üliõpilaste juurde, kes „Eesti Üliõpilaste Seltsis“ omal ajal valitsenud „pastorlise“ vaimuga vastolus olid ja sellepärast erilise opositsiooni meeste grupi sünnitasid, kuni nende vaadete poolehoidjad 1905. a. sündmuste tagajärjel võimaluse leidsid üliõpilaste seltsi „Ühendust“ asutada. Kirjaliku mälestusmärgina (mitte küll ainsana) selle üliõpilaste grupi vaadetest ja meeleolust on muude seas järele jäänud luuletuste kogu „Wõhumõõgad“¹⁾, milles esimesena on toodud Goethe luuletuse „Prometheus'e“ tõlge. See Greeka muinasloo ilusam kuju on ka protestantismi sümbol. Goethe laseb teda Zeus'ile ütelda²⁾.

Ich dich ehren? Wofür?
Hast du die Schmerzen gelindert
Je der Beladenen?
Hast du die Tränen gestillt
Je der Geängsteten?

1) A. Alwer. „Wõhumõõgad“. Jurjevis 1898.

2) Alweri tõlget ei ole käepärast. Tsiteerin sellep. Goethe originaali.

Ma lõpetan oma mälestuste rea samast Alveri luuletustekogust võetud luuletuse: „Eesti Jumalad“ esimese kolme vārsiga, mis oleks ka kolmekümne aasta eest Tartu Eesti üliõpilaskonnas valitsenud meeleolude kajastus.

Eesti Jumalad.

Ammu kadunud need kenad ajad,
Läinud minevikku magama,
Millal hääde jumalate majad
Täitsid Eesti taevast hulgana;
Millal pühitsetad ohvri kivi
Riputati härja verega,
Millal Taara, sinu tamme tüvi
Ehitati lille õitega.

Lämmeküne pidas metsas pidu,
Jõi sääil Kungla tütre terviseks,
Kohe õitses roosi hõite ladu,
Kus ta õiskel üle aasa läks.
Osav Ukko juhtis piksenoole,
Vedas vikerkaari üle maa.
Lilled eest kandis Likki hoole,
Ehitas neid õrna iluga.

Veteema kaldad seisvad nutul,
Kadunud neilt kuulsam kandlimees!
Kalamees neist mööda sõidab rutul,
Näeb, et tühi siis ta silma ees. —
Nukralt vaatab õöpik vete sülle,
Nagu mäletaks ta midagi.
Vanemuine, millal tuled jälle
Rõõmustama oma poegasi?

Joh. Jans.

Iganenud tingimus meie üliõpilasuuringute kodukordades.

Peale Eesti riigi loomist on uute olukordade tõttu meie üliõpilasuuringute kodukordades tehtud teatavaid muudatusi. Siiski on uude, peremehe-põlve elukorraldusse püsima jäänud jooneke, mis õigustatud oli ainult varemalt, sauniku ajajärgul.

E. Ü. S-i põhimõtete § 1-ses öeldakse: „Et ennast ühise korralduse alusel igakülgsele elule ette valmistada... on Tartu ülikooli ~~eesti noorsoo~~ (harvendus minu, A. S.) üliõpilased Eesti Üliõpilaste Seltsiks ühinenud“. Ja kodukorra I osa § 1-ses: „Eesti Üliõpilaste Seltsi liikmeks võib olla iga Tartu ülikooli eesti soost (harv. minu, A. S.) meesüliõpilane“. Samasulisi tingimusi leidub arvatavasti ka teiste n. n. eesti üliõpilasuuringute kodukordades või vähemalt on neil ühingul traditsiooniks kujunenud oma liigeteks võtta ainult eesti soost, eesti rahvusest üliõpilasi.

Omaaegu, kui ~~õnne~~ me veel vabadikud ja nõrgad oma kodumaal, omamaa ülikoolilinnas, teiste üliõpilasuuringute gute hulgas, oli sedalaadi nõue meie üliõpilasuuringute kodukordades täiesti õigustatud. Siis seisis jõud meil nimelt eraldumises, meie koosseisude rahvuslikkus verpuhtuses, mis aga teatavasti ikkagi alati ei suutnud kindlustada rahvuslikku meelsust, eestimeelsust: aegajalt, kuigi harva, võis ometi avalduda rahvuslik paindlus ja lõpuks, 1918. aastal, isegi teatav katse rahvusliku frondi murdmiseks. Nõnda võis siis ka varemalt, enne Eesti riigi asutamist, tõeliseks vastuvõtmise tingimuseks olla mitte kuuluvus eesti, s. o. teatavat soomesugu keelt kõnelevasse rahvatõugu, vaid meelsus.

Vahepeal on aga ajad muutunud ja ka mitmed

mõisted ning aatedki teisenenud. Märksa avardunud on eestlastel ka „meie“ mõiste, kuigi mitte veel kõigil ega täielikult. See praegune „meie“ sisaldab või vähemalt sisaldama peaks, mitte üksnes eesti tõugu ja eestikeelt kõnelevaid kaaskodanikke, vaid ka neid võõrast tõugu ja võõrakeelseid rootsi, läti, saksa, vene ja teisi kaasmaalasi, kes meie Eesti riigi kodakondsusse kuuluvad.

Eesti vabariigi rajamise aegu ei olnud teatavasti kuigi suur nende eestlaste arv, kes iseseisva Eesti püsimist tõelikult uskusid: peamiselt oli see meie intelligentsi paremik ja suurem osa meie õppivast noorsoost. Seitsme aasta jooksul on olukord paranenud aga põhilikult: Eesti riigi kestvusse usuvad ja selle püsimist enestegi heaolu tingimuseks peavad mitte ainult 95 prots. eestlastest, vaid õige tuntav osa ka muust rahvusest Eesti kodakondsuid. Kui tahame nüüd Eesti riigi kodaniku mõistet pidada kõrgena ja aulisena, ei tohiks me kuidagi eraldada oma kaasalamate seas teise järgu kodanikka, n. n. muulasi, nagu seda tehti poolaasialikul Venemaal. Meie isikudokumentidelt peaks isegi kaduma rahvuse lahter, nagu ka iganenud on teade isiku usu ja isanime kohta. Kodakondsuse mõistest aitaks.

Õige paljud Eesti kodakondsusse kuuluvast üliõpilastest on asetatud praegu, meie üliõpilasuuringute kodukordade tõttu, täbarasse seisukorda: nende isikutunnistustel on märgitud rootsi, läti, poola, ingeri, saksa v. m. rahvus (nende vanemaist on sagedasti teine eestlane), nad ei sooviks kas vanemate tahtel või ise põhimõtteliselt mitte muuta kergel käel oma rahvusse kuuluvust, kuid ometi on nad Eesti riikliku ja kultuurilise

iseolemise veendunud pooldajad, meie tõelikud sõbrad, ja neil on kindel tahtmine eesti rahvale läheneda enam, teda rohkem tundma õppida, tema keelt omandada paremini, kuna nende tulevane tegevusala on Eesti ühiskond. Kuid eestikeelseisse ja eestimeelseisse üliõpilasühinguisse ja pääse nad kuidagi. Nad on sunnitud astuma vene- ja saksameelseisse, vene ja saksa üliõpilaseltsidesse või neisse mõningaise hämarat laadi ja meelsusel ebamäärasesse organisatsioonidesse, millede liigete koosseis on internatsionaalne, kus ametlikuks keeleks ei ole riigikeel milgi tingimusega ja millede meelsuse pidamiseks Eestile sõbralikuks ei ole meil veel vähematki alust.

Kas sel viisil kasvatamegi Eestile lojaalsete kodanikkude arvu?

Sel möödul kui meil eestlastel rahvuslikud jõud paisuvad, kui meil natsionaalne iseteadvus ja julgus endasse kasvab, peame endid ka vähehaaval vabastama senisest juba iganevast kaitsesoomusest, sest selles kängume ja lämbume lõpuks. Meid ähvardab hädaoht jääda riigis kitsarinnaliseks, liig enesesse sulgunud, võõratõulisi ja -keelisi jõuetult vihkavaks enamusrahvaks, kes valitseb ainult oma hulgaga, mitte aga kõlblike üleolu ja prioriteediga. Kuna me nüüd aga tunne- me, et meie isoolul alus on juba kindel, et riiki ja rahvuslik iseteadvus meis juba laiemate rahvahulka-

desse on tunginud ja seal ka juurdunud, peame endi soomused avama, peame ka teistele paika lubama oma ridadesse.

Nagu kõigis kultuurriikides on kombeks, peaksime talitama ka meie: endi rahvuslikkudesse üliõpilasühingutesse peaksime hakkama vastu võtma ka muust rahvusest Eesti kodakondseid ja isegi väljamaalasi*). Kuid muidugi tuleb siin valjult valikut teha nende meelsuse põhjal, nagu me teatavasti seda teeme ka puht-eestlaste vastuvõtmisel.

Tingimused rahvuse kohta praegustes kodukordades on muisteaja romantikat, meie vabadiku-põlve jää-nuseid, sauniku-politika jooni. Kaotagem need rahvusliku jõuetuse tunnused. Siin algust peaksid tegema nimelt need organisatsioonid, kes endil küllaldaselt tunnevad olevat rahvuslikku jõudu, s. o. seltsid. Võimalik ju, et teistest organisatsioonidest mõni selleks pole veel küps: need talitagu ettevaatlikumalt. Enam julgust enestesse, enam suuremeelsust teiste vastu — teisalt aga endi õiguste järjekindlamat ja visamat valvet —, siis oleme ka tõeliselt valitsejarahva väärilised omas riigis.

21. XI. 25.

Albert Saareste.

*) Soomes talitatakse nõnda. Meil aga ei ole soomlaste vastuvõtmine seni kahjaks võimalik olnud.

Meie ja ida.

„Õhtumaa hukkimine“ tundub siiski tänapäeval ainult kui uhke käeliigutus. See ei paista veel kuskil selgesti eraldatavalt, see on enam iseäralikuks uudisjutuaineks seltskonnas. Õhtumaa on endiselt võimas ja valitseb maailma. Suured on õhtumaa pangad ja kallid köites ilmuvad haruldased raamatud.

Ida on tihti värviderikas kuid vaene. Idas elavad kuu- ja tähtedepojad. Aastatuhandeid nad näevad juba üht taevast ja samu maid ning nad arvavad enese olevat vabad, kui olid nende isad alati. Aga ida on tänapäeval ainult õhtumaa asumaaks. Siiski ida on hakanud viimaseil ajal elama salapärasel elul. „Tung idasse“ käib õhtumail kui legendikkude palavik ja süttab meeli. Kuskil on midagi liikvel ja teoksil, ida on rahutu ja õhtumaa tõsine, korrale kutsuv pilk vaatab idasse.

Meie elame, nagu öeldakse õhtumaa ja idamaa piiril. Teised ei tea isegi kuhu poole meie kuulume, me ise arvame, et ei ole õhtumaad ilma meieta ja vaatame samuti tõsiselt ja karistavalt idasse.

Otse meie külje all elab suur naaber, kes on, kui end purju joonud haridus-kursuste kuulaja. Ta teeb rahvapidiul imelikke liigutusi, vahel tülitab möödaminajaid. Kogu õhtumaa vaatab tema päälle uudishimuga ja annab meile head nõu, sest meid on saadet teda rahustama. Olgu nii, ja meie oleme uhked, et meid loetakse korralikkude hulka.

Kokkuvarisemised on jagamata Vene ja paikamata kuues käib vene kultuur. Kasvav põlv armastab päevalilleaseemneid ja vanade pergamentidega pühitakse ülikooli aknaid. Finis Suur-Rossia!

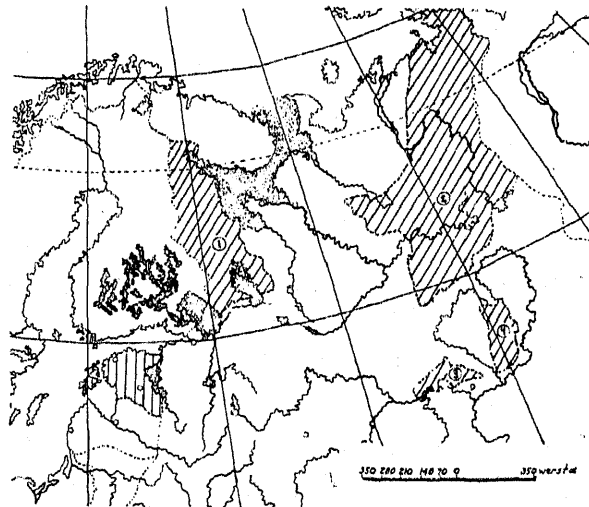
Siiski kasvab kõrbend kütismaal idas ka juba laiuguti uudispõld. Palju oli oma ajal rahvaid jagamata Venemaal, palju oli neid, kes olid kurnat, kelle kodu oli hall kui sulase tare. Venemaa on nüüd jagat, kuid igauks pole veel saand oma ja paljudki rahvad on pidand endiste võlgade eest jääma popsnikeks suure peremehe avarail mail. Siiski on moonakast saand pops ja päevatõolisest on saand maaharija.

Meie, soomesoo rahvad, oleme juba pikka aega ol-

nud inimkonna ajaloos ainult teatavaks joonealuseks. „Ah tõesti, kui huvitav, ka nii väikseid rahvaid on võimalik lähemalt näha ja vaata see pole mitte ainult väärhind, vaid nad liiguvad koguni.“

Suur maailm tuletab meid ainult siis meele, kui me nii kuidagiviisi päris erilisel siplime. Palju õhtumaa teadlasist on veendunud on olemasolu problemaatilikkusest ja ootab ainult, et saaks pea vabaks jälle mõni arv teaduslikke teeme, et: „kuidas elas ja oli soomesoo rahvas ja mis oli põhjuseks et ta suri.“

Meie ei uskunud isegi enam paljude soomesoo rahvaste tulevikku. Nad olid ka meile tihti ainult huvitavaks lisatõenduseks meie olemasolust. Ons nüüd palju teisiti, et maksaks kirjutada neid ridu? Kas on soomene kultuur juba vallutand maailma.

1. Karjala Vabariik. 2. Autonomne Komimaa (syrjanid). 3. Auton. Marimaa (tseremissid). 4. Auton. Votjakimaa.

Õigusteaduskonna dekaan
prof. J. Uluots.

Prof. Jüri Uluots.

Sündinud 1. jaanuaril 1890. a. Uluste külas, Kirbla kihelkonnas, Läänemaal, taluperemehe pojana. Õppinud Vanamõisa vallakoolis 1899—1902, Karuse kihelkonnakoolis 1902—1904, Pärnu linnakoolis 1904—1907, Pärnu gümnaasiumis 1907—1910, Peterburi ülikooli õigusteaduskonnas 1910—1914, olles üliõpilasena ühtlasi korp. „Rotalia“ asutaja- ja tegevliige, ning teinud sama ülikooli juures riigieksamid 1915. a. Oli Peterburi ülikooli juures riigistipendiaadina professori ametile ettevalmistamiseks 1916.—1918. a. Eesti vabariigi tekkimisel lühemat aega rahukohtunik ja kohtu-uuriija Haapsalus ja kogu Läänemaa jaoks, hiljem kohtuministeeriumi nõunik Tallinnas. Oli Eesti asutava kogu liige 1919—1920, hiljem I-se ja II-se Riigikogu liige ja Tartu maakonnanõukogu liige, riigikohtu abi-prokurör 1922.—1924. a. ja Eesti ev.-lut. usu konsistooriumi dotsent 1920.—1924. a., Eestimaa õigusajaloo erakorraline professor 1924. a. algades, õigusteaduskonna dekaan määramise kaudu 1924.—1925. a. ja sama teaduskonna dekaaniks valitud oktoobris 1925. a.

Ei, metsamehed ja popsid ääremail oleme suurelt osalt endiselt, etnograafiline materjal „arenenud“ rahvale. Aga meil on nüüd juba oma popsi uhkus ja iseteadvus ja tuleviku hele täht — oma kuusepalkest talu metsa järve ääres. Kes võib meilt selle võtta?

Kes oleks kümneidki aastaid tagasi uskunud Karjala vabariiki, tšheremisside, votjakide ja sürjanite autonoomiasse, mordva rahvuslikku ärkamisse. Väikesed rahvasugemed olid nad Volga keskmal, kes pidid seda õnnelikumad olema, mida kiiremalt nad oleks unustanud oma keele ja isade usud ning kombed.

Muidugi ei saa liig suurt rõhku panna neile nimetusile, tiitel juba üksi tähendab palju. Siiski jääb Vene tänapäevast loomusunniliselt ja tahtmatalt igaveseks püsima paljudi sarnast, mida dekreet ei too ja ei kus-

Prodekaan Reinhold Mark.

Reinhold Johani p. Mark sündis 15. sept. 1880. a. (vana kal. j.) Haljalas, Virumaal taluperemehe pojana. Alghariduse sai ta kohalikus külakoolis ja Rakvere linnakoolis. Pärast linnakooli lõpetamist oli ta algkooli-õpetajaks Haljalas, Kandlel neli aastat; siis lõpetas aastased pedagoogilised kursused Rakvere linnakooli juures algkooliõpetaja kutsega ja edasiõppimiseks astus pärast võistluseksameid Tifliisi kooliõpetajate instituuti, mille 1907. a. hõbeaurahaga ja linnakooliõpetaja kutsega lõpetas. Kui kroonu stipendiaat oli ta sunnitud Kaukaasias teenima. Pärast umbes kaheaastast teenistust maksis ta tasateenimata stipendiumi osa ära ja jätkas õppimist Moskva kommertsinstituudis kommerts-tehnika teaduskonnas. 1914. a. asus ta uuesti kooliõpetajaks kodumaale ja määrati Mustveesse kõrgemasse algkooli loodusloo õpetajaks. Õpetades ja ise edasi õppides ja tööd tehes suvevaheaegadel Peterburis ja kodumaal valmistas ta diplomitöö: „Kokseerimise juures saadud kõrvalainete utiliseerimise küsimuse praegune seisukord ja selle küsimuse seisukord Venemaal“. Pärast diplomitöö kaitsmist ja vastavate lõpuksamete sooritamist Moskva Kommertsinstituudis omas ta järgu kommerts-inseneri kutse 1917. aastal. Pärast veneaegsete koolide sulemist saksa okupatsiooni võimude poolt oli ta 1918. aastal Mustvee Eesti Hariduse Seltsi realkoolis loodusloo õpetajaks. 1919. a. suvel oli ta Tartus algkooliõpetajate kursustel loodusloo lektoriks ja Tartu Hariduse Seltsi suve keskkoolis loodusloo, keemia ja võrdleva maadeteaduse õpetajaks. 15. sept. 1919. a. oli ta Tartu reaal- ja kommertskoolides ja Tartu naistgümnaasiumis keemia ja füüsika õpetajaks on 1920. a. Tartu tütarlaste gümnaasiumis keemia õpetajaks. 15. sept. 1919. aastast on ta Tartu ülikoolis teenistuses: esiteks 1919—1923 oli keemia õppetooli juures nooremaks assistendiks, siis 1923. a. õigusteaduskonna kaubandusosakonnas esiteks kaubateaduse õpetajaks ja praktiliste tööde juhatajaks kaubateaduses ja analüütilises keemias majandusteadusosakonna üliõpilastele. 1. dets. 1924. a. kinnitati ta kaubateaduse õppetoolile dotsendi kohuste täitjaks ja 1. nov. 1925. a. õigusteaduskonna prodekaaniks (majandusteaduse osakonna jaoks).

tuta. Kõigis etnograafilis vabariikes ja autonoomseis alus on tugev rahvaliku tunde tõus ja rahvusliku kultuuri kasvamine. Omakeelsed koolid, omakeelne ehk küll ka puudulik kirjandus, huvi oma maa ja rahva ja selle mineviku, oleviku ülesannete piiritlemine, kõik need on kultuurväärtused, mida ükski dekreet ei tee kunagi olematuiks! Mari, votjak ehk komi ei häbene tänapäeval enam oma rahvast ja keelt, veel enam, ta on uhkegi selle peale, ta teab, et just tema on põline maa asukas ja senine peremees ainult hilisem juuretuliija.

Kujutelge omale meie kultuuri 50 aasta eest ja praegu. Maarahvas, moonakate maa — ja noor kultuurriik, kes end siiski teatava õigusega õhtumaasse kuuluvaks peab. Kes võib väita, et 50 aasta pärast volgaäärsed rahvad ei oleks samas seisukorras.

Missugune peaks olema meie suhtumine neisse ärkavasse hõimrahvaisesse. Kas nad ei ole juba nii tõuliselt, keeleliselt kui asukohalt meile nii kaugel, et see ka meile jääb ikkagi ainult huvitavaks tõsiasjaks XX. aastasaja sündmuste käigus. Mis seob meid miljonilisi rahvakest üle lõpmatute võõra hõimuga asutet alade mõne väikese talupoja ja kalastaja rahvaga suurte jõgedele metsaseil kaldail. Mis on meil ühist ja miks maksaks meil pöörata nende pisirahvaile nii suurt tähelepanu?

Meie peame endid õhtumaasse kuuluvaks ja tahame seda ka tulevikus olla. Kuid õhtumaast ei kasva meie kultuurlooming. Siit tulevad ainult meile teadmised ja seda osavamad meie oleme, mida enam me oskame neid vastu võtta, tarvitada ja kohastada oma tarvete ja oma kultuuri heaks.

Meie eestipärane kultuur, nagu seda juba nii mitmeti on põhjendat, rajaneb vastuvaidlemata meie tõulisel omapäral ja selle vaimlisel ning ainelisel väärtusil. Meie ei loo kunagi kõrgemat eestipärast kultuuri, kui meie ei oska küllalt end näha, enesesse süveneda, eraldada ja kasvatada just seda, mis on meile kõige lähem, mis on meile otse verega kaasa ant. Väikerahva kultuur on võimalik ainult rahvusliku kultuurina. Kultuurlooming nõuab siiski teiselt poolt võimalikult laie võrdlus- ja tööesemeid. Ainult kitsalt piiratud etnograafiline loomingu võib kergesti jääda sama kitsasse, raami, tunduda hootuna ja ilmetuna. Võrdluseaineid otsekohe teisilt rahvalt laenata, tähendaks ka oma kultuuri laenat kultuuri hädaohtu asetada. Ja

meil jääb üle ainult viimane ja kõigepealt tarvitetav tee, ligem kokkupuutumine hõimlastega.

Hõimukultuuride ühtekuuluvuse tähtsus saab meile seda selgemaks, kui meie meele tuletame oma kultuur-elu viimaste aastakümnete jooksul ja näeme kui suur osa selle algatusist kuulub Soome eeskujule ja otsekohelele kaastööle. Rahvusegoistiliselt seisukohalt on küll Soome olnud suurelt osalt aktiivsemaks pooleks ja temale läks seega võib-olla kaduma kultuurjõudu, mida ta ka omal maal viljakalt ära kasutada oleks võind. Siiski see Soome rahva liigaktiivsus, isääraniis aga üksikute soomlaste töö meie rahvuslike teaduste põllul ka tänapäeval on mõjund kaasa üldsoomese kultuuri tõusuks ja sama kaudu ka Soome enese rahvusliku kultuurile. Kuid meie pole ka mitte kaugelt olnud ainult vastuvõttev pool ja praegugi juba on meie suhted mitmeski võrdsed.

Meie soomesoo rahvad esitame oma rahvuslike kultuuride kõrval siiski väljapoole ka teatava kultuurterviku, mille kõrgusest või madalusest oleneb seisukoht me vastu üldse.

Hõimukultuuride kokkupuutumisest on siis igale neist suur nii andev kui vastuvõttev tähendus. Meie suhe ärkavaile volgaäärselle hõimlasile on mõlemilt seisukohalt tähtis. Meie leiame siit võrratu rikka võrdlus- ja toetusmaterjali meie rahvuslikele teadusile, teiselt poolt on meil kohustusi olla andvaks ja juhtivaks pooleks nende pea alles algavas kultuurelus. Kui see on nii meie tahe kui meie eluline huvi, et meie hõimlased idas elaks, jääks elama ja hakkaks elama omapäras ja kõrgemat kultuurelu, kas siis ei ole otse meie ülesanne minna neid aitama ajal, kus nad veel ise küllalt ei jaksa. Meie noored teadlased ja rahvamehed, kas ei oleks oma kultuuri kõrval teie üheks eluülesandeks vana soomese kodu vallutamine soomese kultuurile. Ja kui see üldse sünnib, peame meie, enam soodustet eestlased ja soomlased, teerajajad ja lipukandjad andma.

Ärge põlake ja kartke ida. Ida on meie igivana kodumaa ja ida veel kasutamata soomeses vaimuvaras peitub suur osa soomese kultuuri tulevikust. Üks osa meist on jäänud itta, need on meie hõimlased laia jõe kaldal, mis on soomesest sõnast „valkea“ saand oma nime. Hele on meie veri, heledam meie pale. Püsigu igavesti heledana kõik see mis meie, sest meie rahvas on vaba päikest näind. —d.

Professor Dr. jur. Vilhelm Seeler †.

Professor Dr. jur. Vilhelm Seeler on sündinud 6. märtsil 1861. a. Riias, arsti pojana. Lõpetas Riia kubermangu gümnaasiumi 1881. a. ja õppis Tartu ülikooli õigusteaduskonnas 1882—1886, olles ühtlasi korp. „Frat. Rigensis“ e liige. Pärast ülikooli lõpetamist kandidaadi kraadiga oli lühemat aega Riia linna magistraadi juures kohtuameti kandidaadina tegev. Täiendas omi teadmisi riigi stipendiaadina Berliini ülikooli juures olevas Rooma õiguse instituudis 1887—1889, oli Peterburi ülikooli juure komandeeritud 1889—1891. Omandas Tartu ülikoolis 1891. a. magistri astme. Oli Harvovi ülikoolis Rooma õiguse dotsent 1891.—1895. a., erakorraline professor 1895.—1896. a. Omandas 1896. a. Kiievi ülikoolis doktori astme. Oli Kiievi ülikooli Rooma õiguse erakorraline professor 1896—

1897. ja korraline professor 1897—1901, Berliini ülikoolis professor 1901—1912, Tartu ülikoolis Balti tsiviilõiguse professor 1912—1913, Peterburi ülikoolis Rooma õiguse korraline professor 1913—1917, olles ühtlasi Tartu-Võru aarahukohtunikuks 1913—1917. Riigipöörete rasketel aegadel 1917—1920 elas Peterburis. Sügisel 1920. a. kutsuti Tartu ülikooli Rooma õiguse korraliseks professoriks, millises ametis oli 1921. a. kevadest kuni surmani. Suri 27. okt. ja maeti 29. okt. 1925. a. Tartus. Oli abielus Upsala ülikooli professori Richerti tütreaga, kes juba ammu varem surnud.

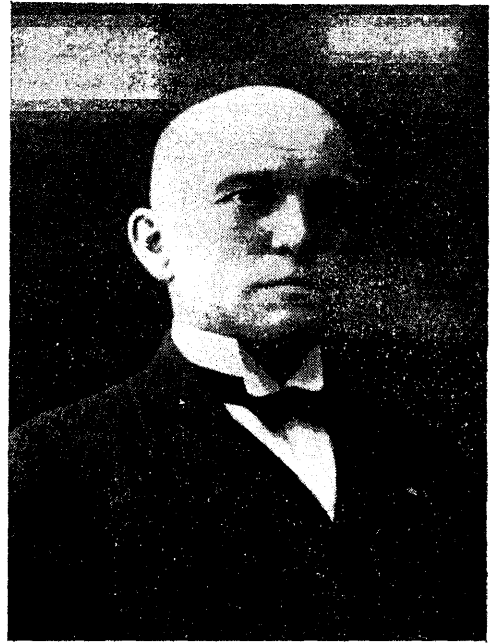
Olles üliõpilane, kirjutas kadunu auhinnatöö: „Die Lehre von der Urkundenfälschung“, mis kuldaurahaga hinnati. Hiljem töötas professor Seeler peaausjalikult Rooma õiguse alal. Siia kuu-

Põllumajandusteaduskonna dekaan
prof. P. Köpp.

Prof. Peeter Köpp.

Sündinud Kärstna vallas Viljandimaal 4. apr. (u. k.) 1888. a. metsavahi pojana. Õppis kohalikus alg-, hiljem Viljandi linnakoolis. Mõni kuu peale viimase lõpetamist, sooritas Peterburis linnakooliõp. kutseksamid. Kooliõpetajaks Viljandis ja Otepää progümnaasiumis, kaasa töötades kohalikkudes seltsides. Kooliõpetaja ameti kõrval edasi õppides, lõpetas eksternina Moskvas keskkooli, astus Königsbergi ülikooli filosoofia teadusk. põllum. osakonda, millise kursuse lõpetas mõni päev enne ilmasõja algust. Niihästi keskkool kui ka ülikool tuli lõpetada oma teenistuse abil. Peale ülikooli lõpetamist Aleksandri põllutöökoolis õpetajaks 5 aastat, kaasa töötades juhtivana jõuna kohalikes seltsides ja ühisustes, ühtlasi edasi töötades vahetpidamata teaduse alal, uurides Põllusteaduse väikepõllupidamist, olles Eesti vabariigi loomisel põllum. nõuandjaks ministriumis. 1919. a. kutsuti vastavate organisatsioonide ettepanekul Tartu ülikooli põllumajand. teaduskonda organiseerijaks dekaaniks ja valiti agraar-professorile dotsendiks. 1920. a. töötas Helsingi ülikoolis, sooritades kõrgemad teaduslikud eksamid (laudatur) vastavatel erialadel. 1924. a. kevadel valiti sama õpetooli erakorraliseks professoriks ja ülikooli seaduse maksmapanemisel 1925. a. teist korda põllum. teaduskonna dekaaniks.

Loomaarstiteaduskonna dekaan
prof. K. Saral.

Prof. Karl Saral

sündis 1880. a. 5. veebr. Kuikatsi vallas, kus tema vanemad talupidajad. Õppis 3 talve vallakoolis, siis H. Treffneri ja kroonu gümnaasiumis. Tartu loomaarsti instituuti astus K. S. 1900. a. ja lõpetas studiumi sügisel 1904. a. Jäi assistendiks nimetatud instituudi kliinikute juure kuni 1907. aasta sügiseni.

1907.—1917. a. Tallinnas Harju maakonna loomaarst. 1917.—1918. a. maanõukogu liige ja abiesimees. Eestimaa valitsuse loomatervishoiu osakonna juhataja, kust enamlaste valitsuse algul lahkus, Tallinna linna loomaarst, kust Saksa okupatsiooni tulekuga lahkus. Oli paos Saksa okupatsiooni võimude eest, kuni selle langemiseni. Pääle selle astus vabatahtlikuna „Kalevi Maleva“ ridadesse ja võttis vabadussõjast osa. Esiti reamehena ja pärast 1. diviisi loomaarstina ja hiljem sõjaväe hobuste tagavara ja laatsareti ülemana. Sõjaliste teenuste eest annetati vabadusrist. Sõjaväest kutsuti K. S. uuesti korraldatud Tartu ülikooli loomaarstiteaduskonna kirurgia dotsendiks, mis kohale 1. detsembril 1919. a. asus ja praeguni viibib. On kahel puhul viibinud teaduslistel otstarvetel väljamaal: Daanis, Rootsis, Ungaris, Helveetsias, Austrias ja Saksamaal. Tegi 1922. a. doktorandi eksami ja omandas esimesena Eestis Dr. med. vet. teadusliku astme 1924. a. kevadel. 1923. aastast peale täitis loomaarsti teaduskonna dekaani kohuseid ja valiti nüüd ülikooli seaduse maksmapanemise puhul teaduskonnakogu poolt dekaaniks ning ülikooli nõukogu poolt majanduskomisjoni liikmeks.

luvad: „Zur Lehre von der Conventionalstrafe nach römischem Recht“ (magistri väitekirj), „Учение о правѣ общей собственности по римскому праву“ (doktori väitekirj, ka Saksa keeles ilmunud), „System des römischen Privatrechts. Grundriss zu Vorlesungen, Tartu 1924“. Viimane teos on ainult lühike kokkuvõtte suurest ja põhjalikust tööst „Sys-

tem des römischen Rechts“, mis parajasti enne surma valmis sai, kuid trükkis avaldamata jäi. Ühenduses Rooma õigusega tundis kadunu elavat huvi kiriku õiguse vastu. Erilise tähelepanuga jälgis tema uuemat tsiviilseadusandlust, eriti Schveitsi, Saksa ja Vene oma. Uurimuste tulemusena viimasel alal ilmus: „Der Entwurf des Russischen

Zivilgesetzbuches. Berlin 1911.“ Ka Eesti Vabariigi tsiviilseadusandlust jälgis kadunu hoolega. Suuremat tööd Eesti uue pärandusõiguse eelnõu kohta katkestas surm. Ühenduses õigus-ajalooliste uurimustega ning huviga oma sünnimaa õiguslase arenguga tundis kadunu väga hästi Balti tsiviilõigust, eriti tema ajaloolist arenemist. Ühenduses tema loengutega Eestimaa õiguse ajaloo üle ilmus litograafitud lühikese kokkuvõttega: „Estländische Rechtsgeschichte. Grundriss nach den Vorlesungen. Tartu, 1923“. Berliini ülikoolis luges kadunu ka õiguse üldist õpetust.

Kõlbliselt kõrgesti arenenud ilmavaatega, kindlakujulise iseloomuga, laialdaste teadmistega ja sügavasti haritud ning haruldaselt selge juriidilise mõtteviisiga, seisid kadunu tõsiselt lugupidamises kaasõppejõudude ja õpilaste seas. Eriti rohkearvuline on olnud kadunu õpilaste arv. Neid on Saksamaal ja kogu Kesk-Euroopas, neid on Venemaal tema laialistes piirides, neid kõikides rajariikides, eriti siinsamas Eestis. Sügavas ja tõsiselt leinas paljas-

tavad nad oma pea unustamata õpetaja monumentaalse vaimukuju ees.

Olles ise Tartu ülikooli kasvandik tundis kadunu elavat armastust oma alma materi vastu. Et selles armastatud kohas töötada, jättis tema paremad tingimused Saksa pealinnas ja tuli 1912. a. Tartu. Vastu tahtmist lahkus tema 1913. a. Tartust, et Vene pealinna minna. Esimesel võimalusel lahkus tema ka seal, et jälle Tartu tagasi tulla. Siin, oma kallilt armastatud alma materi liikmena, leidis teda surm. Kes armastab, seda armastatakse. See tuli sümboolselt ilmsiks kadunu viimasel saatmisel. Kogu ülikooli õppejõuskond ja üliõpilaskond isiklikult ehk esitajate kaudu oli haruldases üksmeeles tema põrmu viimsele puhkepaigale sängitamiseks ilmunud. Leinavalt nagu oktoobri kuu viimaste päevade ilmastik ise kõlasid rohked järelhüüded lahtisel haul. Nüüd on see haud ammu juba tugevasti kinnivajunud. Olgu maamuld kerge sinu põrmule, auväärt ja kallis õpetaja.

J. U.

Belgia üliõpilaskond.

(Meie kaastöölisel Belgias.)

Eesti oludest välja astuda, kus me väga hästi tunnustavad oleme saksa ja vene üliõpilaskorralduste ja nende sihtidega, ning sõita Belgiasse, siia Prantsuse kultuuri ja harjumuste piirkonda — tähendab suurt murrangut vaadetes rahvusvahelise üliõpilaskonna peale.

Elan praegu belgia üliõpilasega kaasa täitsa uut, seni mulle tundmata üliõpilaselu.

Üks, mis näib olevat ühine kõigile vabade rahvaste üliõpilaskondadele ja mis eriti maksev suurriikide üliõpilaskondades, maksab ka siin Belgias, nimelt: üliõpilaskond elab omaette ja ei võta seevõrra aktiivselt osa oma rahvuse ja riigi käekäigust, nagu see meie juures loomulik näib. Siin on ju teisi küll, kes võivad täita kultuurikandja ülesandeid ja seda palju parema ettevalmistusega, kui seda suudab ei tea kui hästi arenenud üliõpilane.

Üliõpilaskond elab siin ülikoolile, seda kõige pealt, sest niihästi Prantsusmaal kui Belgias maksab loengutel käimise s u n d u s. Nädala tundide arv ulatab siin tuntuvalt üle 30, töö algab tavaliselt kell 8 hommikul ja kestab pea kogu päeva, sest professoritest oleneb see, millise aja pääle nad oma loengud määravad. Nii on minul, näiteks, esmaspäeval 4 tundi hommikupoolikul, õhtupoolikul üks; teisipäeval 5+2; kesknädalal 4+1; neljapäeval 4+3; reedel 4+1; laupäeval 4 hommikupoolikul. (Viimane päev on üldse poolpäha, töö lõpeb enne kella 12 päeval). Iga üksik tund kestab täsmaliselt 50 minutit, ilma iga akadeemilise veerandita; iga üksiku loengu vältus on aga kas 1, 2 või koguni 3 tundi. Vaheajal on 5 minutit, mille järgi otsekohe uus tund algab; suur vaheaeg kestab 20 minutit (kella 11 paigu). Igapäevane tunniplaan kogu ülikoolis on (50 minutit iga tund): 8, 8—55, 9—50, 11, 11—55, 14—30, 15—25, 16—20. Üldiselt puhkas töö ülikoolis 12—45 kuni 14—30, kuid see aeg on tavaliselt pikem, sest mitte igal ühel ei ole hommikupoolikul 5 tundi ja ei alga õhtupoolikul ta töö esimese

tunniga; juhtub ka seda, et siin-seal tunnipikkuseid vahepeale on, mis aga liig lühikesed selleks, et ülikoolist lahkuda ja koju sõita. Nii möödub elu ülikooli seinte vahel kella 8 hommikul kuni peaaegu ¼6-ni õhtul, kui mitte arvesse võtta lõunaega, kuhu koondub loomulikult niipalju inimlikke kohustusi, et end ei saa tunda vabana. Õhtutunnid kodus on õppimiseks ja muuks tööks, mis aga ligilähedalt akadeemiaga seotud, sest igapäevane pensum ülikoolis (eriti sellele, kes prantsusekeelt puudulikult räägib) on suur, ja ka nõuded on väga suured. Siin ei saa mitte olla üliõpilane ja elada peaaegu aasta läbi lõbudele ja joomingutele, et siis viimase kuu jooksul katsuda päästa, mis iganes päästa on. Töö käib siin kogu aasta läbi ühtlases tempos, mis paisub aga ka suuremaks iga-aastaste eksamite hooajal. Eksamid aga sooritatakse kogu kursuse eest, mis võimaldab vabalt jäämise samale kursusele veelgi teiseks aastaks, kui aastane töö pole olnud küllalt edukas kõigil aladel. Eestis see võrra üldiselt praktiseeritud ainete kuulamine, mil selle sõnaga tegelikult pole midagi ühist — on siin täitsa võõras. Ning õppe- ja tööaasta on siin pikk. Eestis maksvast peaaegu 5-kuulisest „puhkamisest“ ei näe meie siin paha undki. Meie õpime 15. oktoobrist 1. maini (talisemester) ja 1. juulist 1. oktoobrini (suvisemester). Mai ja juuni — see on me suvivaheaeg ja 2 nädalat oktoobris — me sügispuhkus. Jõulud on Belgias loomulikult pühapäevad, kuigi ainult kaks päeva. Ülikool annab aga veel jõululaupäeva ja enne pühitsetavat: 1. jaanuari viimase detsembrini. See on kõik.

Mis on selle kibeda töö kasu. See töökorraldus võimaldab inimestele, kes end teaduslikule tööle pühendanud, tõesti ka teadmised ja, teiseks, mis sama palju väärt, põhjaliku oskuse sihikindlaks rakendamiseks oma eriala teenistuses, harjutades üliõpilased tõsiselt ja püsivalt tööd tegema. Rahvusmajanduslikult tähendab aga see töökorraldus seda, et tõesti see raha, mille ohverdavad vanemad oma laste hariduse päale mitte

ja mitme aasta jooksul — oleks kasutatud kõige tarbekohasemalt ja produktiivselt. Ka ei valmista Belgia ja Prantsusmaa ülikoolid — tänu sellele suurepärasele töökorraldusele — üleliigset haritlaskonda, n. n. intelligentset proletariaati. Inimene, kes siin ülikoolis käib, peab olema aineliselt kindlustatud kogu stuudiumi ajaks, sest üliõpilane olla ja „kõrvalteenistusest“ sissetulekuid saavutada, et diplomini pääseda, see on siin täitsa võimata. Need rasked nõudmised on jätnudki Belgia ülikoolid, mida siin oma 30—40 mitmekesist (pääle nelja universiteedi Gandi's, Lonvain's, Brüsselis ja Liège's) — õige väikesteks: 200—300 üliõpilast. Kuid jällegi: mida vähem üliõpilaste-arv, seda produktiivsem töö, eriti niisuguses erioppeasutuses, nagu seda on Antwerpeni kõrgeim kaubandusinstituut, kus mina praegu õpin.

See töökorraldus ütleb, et Belgia üliõpilaskonnal puudub loomulikult see võimalus mitmekesiste üliõpilaskorralduste loomiseks, nagu see meie juures kodumaal tavalik. Kuid ilma üliõpilaskorraldusloomega ei saa ju ükski üliõpilaskond läbi, see on samuti teada. Ainuke vahe seisab selles, et need üliõpilaskorraldused, mis siin Belgias olemas, ammuigi mitte nii perekondlikud ei ole, kui nad seda meil on, kus organisatsioon üliõpilasele igatahes palju kodusem on, kui kas või ülikool.

Igas üksikus ülikoolis on oma üliõpilaskond (*Association Générale des Etudiants*). Sii organisatsiooni kuulu väikese 7 ja poole frangilise (125 marka) maksu eest aastas iga immatrikuleeritud üliõpilane. Niisugustel üldkorraldustele on tavaliselt oma hooned, raamatukogud jne., mis aga, näiteks, Antwerpeni kaubandusinstituudi omal tänini veel puuduvad, kuigi nad kavatsusel on. Kõik need assotsatsioonid moodustavad üle terve Belgia kokku *L'Union Nationale des Etudiants de Belgique*, asukohaga Brüsselis. See liit vastaks siis umbes meie „üliõpilaskonna“ mõistele. Ta esitab Belgia üliõpilaskonda väljamaal, võtab kongressidest osa ja korraldab väljamaa üliõpilasekskursioonide vastuvõttu Belgia pinnal.

Pääle selle üldorganisatsiooni on belgia üliõpilastel igas ülikoolis 2 parteilist organisatsiooni, mis siin ajalooliselt välja arenenud: katoliiklased (vanameelsed) ja liberaalid (vabameelsed); olgugi, et viimasel ajal Belgias liberaalid (umbes Inglise eeskujul) oma tähtsuse sotsialistide kasuks kaotanud, ei tunne ülikoolid sotsialistlike organisatsioonide. Need parteilised üliõpilaskorraldused ei toimi oma nime pääle vaatamata pea sugugi poliitilisel alal, nad on pigemini ainult liidud, kus end leiavad ühise vaatega inimesed, kes niisama kui teisteski üliõpilaskorraldustes tahavad elada lõbusat üliõpilaselu. Korraldatakse ju küll manifestatsioone kord ühe, kord teise (neist kahest) kasuks, kuid see on ikkagi enam elurõõmsaks tudengimürgliks, kui poliitiks. Ka neil quasi-poliitilistel rühmitustel on oma keskorganisatsioonid Brüsselis, mis samuti oma erihuvid seiskohalt etendavad teatud rahvusvahelistki osa kokku-puutumistel välisriikide üliõpilaskondade vastavate osadega.

Belgias on teatavasti kaks rahvust: vallooniid (prantslased) ja vlaamlased (peaaegu: hollandlased). Ka need rahvused on end korraldanud. Ka neil ei puudu oma „cercle“. Vallooniidel kaunis teguvõimas: koguni oma ajakirjaga.

Kuna Antwerpeni kaubandusinstituut on äärmiselt rahvusvaheline: pooled üliõpilastest on väljamaalased, ligi 20 rahvuse liikmed, siis on end „suuremad“ rahvused (rumeenlased, poolakad, greeklased, hollandlased, luksemburglased) samuti korraldanud rahvuslikkudesse rühmadesse. Ei puudu loomulikult ka juudi ühing.

Matemaatika-loodusteaduskonna dekaan
H. Jaakson.

Dekaan Hermann Jaakson.

Hermann Jaakson sündinud 25. jaan. 1891. a. Viljandi maakonnas Uue-Võidu vallas taluomaniku pojana.

Alghariduse saanud Uue-Võidu vallakoolis ja keskkooli hariduse Riias Aleksandri gümnaasiumis, mille lõpetanud 1909. a. kevadel.

Sama aasta sügisel astunud Tartu ülikooli füüsika-matem. teaduskonna matemaatika osakonda, mille lõpetanud 1913. a. kandidaadist astmega.

1-sest septembrist 1915. a. kuni 1. aug. 1919 töötanud Tartu kommerskoolis, alguses õpetaja koh. täitjana, pärast määralise õpetajana, inspektorina ja lõpuks ajutise koolijuhatajana.

20-st augustist 1919. a. Tartu ülikooli dotsent. On juhatanud Tartu ülikooli juures korraldatud keskkooliõpetajate ettevalmistamise suvekursusi. On olnud matemaatika-loodusteaduskonna sekretäriks. 1. juunist 1923 kuni 1. aug. 1924 teaduslikuks otstarbeks Prantsusmaale komandeeritud.

Käesoleva aasta sügisel matem.-loodusteaduskonna dekaaniks valitud ja selles ametis kinnitatud, arvates 1. novembrist s. a.

21. novembril s. a. kaitsnud Tartu ülikoolis oma väitekirja „Sur certains types de systèmes d'équations linéaires à une infinité d'inconnues,“ mis mat.-loodusteaduskonnale esitatud: „Dr. phil. nat.“ astme omandamiseks.

On olemas veel midagi meie maakondlikkude kogude taolist: Charleroi rühm, Brüsseli rühm jne.

See oleks ka kõik.

Nagu juba öeldud, ei erine kõik need liigid üksteisest, kõnelemata niisugustest vahedest, nagu nad valitsemas meie kahe ajaloolise üliõpilaskorralduste ühendamiseks tuiubi vahel. Milles seisab siis nende ülesanne? — Nad on loodud üliõpilaskonna ühendamiseks erapooletul pinnal, lõbusaks ajaviiteks pärast koormavat nädalalööd. Sest harilikult astutakse kord nädalas kusagil

kohvikus kokku, et õlleklaaside taga juttu vesta ja sinne üliõpilaskonna vanu traditsioone noortele („bleus“ sinistele külge pookida. Nii sünnib see kõigis neis organisatsioonides ilma erandita.

Võõra üliõpilasena ei kuulu ma pääle üldise üliõpilasühingu ühegi teise organisatsiooni liigete kilda. Esimesest pühitsusõhtust (*assemblee generale, peakoosolek* õieti) võtsin ma huvi pärast osa.

Kella 8-ks õhtul käsutati kõik üliõpilased ülikooli hoone ette, kust siis korratumas ja suures salgas, keser uulitsat liikudes, tramme ja autosid seisma jättes, lauldes ja kisades läbi terve linna kuhugi kõrtsi (siin delikaatselt: café) mindi. Rahvast igalpool murdu, kes seda mitmesajalist käretavat salka nähtava uudishimuga vaatles. Lauluga jõuti kõrtsi, mindi 2-sele korrale, võeti kitsas ruumis pinkidel istet ja kuulati kõnesid ja aruandeid, neid aegajalt oma terav- või nürimeeliste naljadega segades. Taoti keppidega vastu laudu ja põrandat ja joodi pooleliitritelistest klaasidest maksuta õlut, mida ei jaganud, nagu meil, mõni „bleu“, vaid just „poils“, s. o. vanad tudengid. Kella 10 paigu hakkas õues akna all pasunakoor mängima ja seega oli käes pühalik silmapilk, s. o. „bleude“ pühitsemine „poil'iteks“. Nagu mõni Ku-Klux Klan'i mees riietatud, lõust näo ees, mantel seljas, tuli üks „poil'itest“ värskete meeste ridade vahele ja haaras ühe käsivarrest ropsuga kinni. See viidi presiidiumi laua ette, pöördi näoga vastu publikut. Siis tõmmati tal kuub, vest, särk seljast ja määriti ta nagu ning keha tuntavalt tukkidega mustaks. Siis loobiti ta pääle õlut, esitati terve rida küsimusi ja anti jällegi juua. Valge, pika noka ja kirjude ilustustega üliõpilasmüts käis vahepääl käest kätte. Ka siin etendasid nõgi ja tint oma osa. Mütsile kirjutab igaüks, mida iganes soovib, ka joonistused ning lihtsad määrimised pole ainult lubatavad, vaid on isegi soovitatavad. Belgia ja Prantsuse üliõpilaskond ei tunnusta valget mütsi (*casquette*) ilma dedikatsioonideta. Pärast ligi pooltunnulist protseduuri saadate „bleu“ kõrvalruumi pesema ja riietama. Algas uus etendus uue „bleu'ga“. Mina läksin presidendi juure ja ütlesin, et ma kui üheteistkümnendat

aastat üliõpilane ikkagi nii kaua õhtul üleval ei taha olla, eriti veel ise säärase protseduuri ohver olla, ja palusin, et ta mul lubaks koju minna ning selleks uksevalvuritele käsu annaks, mida ta ka tegi. Nagu ma hommikul kuulsin, olla seal veel teine ja kolmas ristitud, siis olla mindud tänavale, et „bourgeois'sid“ hirmutada ja siis jälle uude kõrtsi tüürida, kus sama protseduuri veel mõne ohvri kallal ja daamide juuresolekul toimetatud.

Need robust ja veidi toored kombad ei meeldi loomulikult meie üliõpilaskonnale, kuigi nad meiegi oludesse veidi teisendatult on tunginud. Sest meiegi korporatsioonides tarvitusel olev mütside mõõga otsa ajamine pole ju kaugel sellest Belgia üliõpilaskonnas valitsevast *casquette'i* määrimisest. Ainult, et meie korporatsioonid need kombad on omandanud Saksa pedantidelt, kes nad suursugustanud ja süsteemi viinud. Rääkisin *casquette'ist*. Päälle selle valge ja pika, musta nokaga mütsi võib üliõpilane ka musta baretti kanda. Ja see on alati korras, seda ei puuduta ükski: ta on ju must. Sellest on ka need üksikud naisüliõpilased aru saanud, kes meil siin ülikoolis õppimas: kõik nad kannavad *barette'i*.

Muidugi ei tohita minust niimoodi aru saada, nagu eitaks ma Belgia üliõpilaskombed või meie korporatsioone. Olen korporant ja olen Belgia üliõpilane. Tean korporatsioonides niipalju väärtusi, et mul rohksti põhjust on neid hinnata. Saan ka aru Belgia üliõpilaskombedest, kuid leian, et nad mulle kui vanale üliõpilasele pakuvad raskusi, neid nii mõista, nagu seda võib üks noor üliõpilane, liiati niisuguselt maalt, kus need kombad ja traditsioonid on kasvanud. Olgugi, et need kombad on jöhkrad meiemaalasele, siiski on neil ehk oma põhjus: See on see vaikselt kääriv elurõõm, mis on vaibutatud terve nädala tööga, mis nüüd — oma organisatsiooni õhtul — paiskab õhku korgi ja tungib esile noorusele omases ülimeelikuses ja joovastuses. Kord nädalas. Sest „kneipimiseks“ puudub siin ju ülaltoodud põhjustel aeg!

Antverpenis, 29. X. 25.

H. Haljaspõld.

Kadunud Prof. Dr. Hendrik Bekkeri isikust.

22. juunil s. a. lahkus elavte seast Tartu ülikooli geoloogia professor Hendrik Bekker. Hendrik Bekkeris kaotas Eesti käesoleval aastal agara töömehe ja tubli uurija, kes tunduvalt rikastas kodumaa geoloogia kohta käivaid teadmisi ja märgatavalt kaasa aitas kodumaa tundmise levimisele. Lühikese aja vältusel suutis H. B. oma tööpõllul rohkesti korda saata, suutis rajada uusi uurimisihtjoni, mida vististi tema järeltulijad jätkavad. Ent käesolevate ridade ülesandeks ei ole H. B. teadusliku töö väärtuse üksikasjalisem hindamine, sest seda tehakse mujal.

Tagajärjerikas töö kodumaa uurimisel põhjenes elaval kodumaa-armastusel. Juba varakult oli Hendrik Bekkeris peitumas armastus kodumaa looduse vastu. Lapsepõlve-elu Pühajärve kaldal, kus tema isaga, kes oli loodusearmastaja, käis sageli metsas ja järvel, oli soodus loodusearmastuse arenemiseks. Samas mõttes olid kohased paar suve, mida H. B. veetis keskkooli õpilasena Soomes.

Juba keskkoolis on H. B. huvitatud kunstist,

mis eriti avaldub teotsemises maalimisega. Pärast keskkooli lõpetamist, 1912 aastal, tahab H. B. arhitektuuri alal edasi töötama hakata, ent on alguses sunnitud Tartu jääma, ülikooli matemaatika osak. astudes, kusjuures täienduti joonistamises kunstnik Kr. Raua juures. 1913 a. septembril ei õnnestunud eksam Peterburi Kunstiakadeemia Kõrgema kunstikooli arhitektuuri jaoskonnas.

Pärast seda jätkab H. B. Tartu ülikoolis õppimist loodusteaduse alal, mis teda juba koolipõlves oli huvitanud.

EÜS-i liikmena hakkab H. B. elavalt osa võtma Seltsi loodusteaduse osakonna tegevusest, olles juhatase liikmeks. Aastaid vältavad taime- ja botaanika oskussõnade väljatöötamise koosolekud. Ühisel tööil kujunes väike ringkond loodusteaduse, agronoomia ja arstiteaduse üliõpilasi, kes tundsid endid seotud olevat sõpruse sidemetega. H. B. loodusearmastus ja kalduvus rännata avaldab siin oma mõju. Korraldatakse rida ekskursioone Tartu lähemasse ümbrusesse ja kauge-

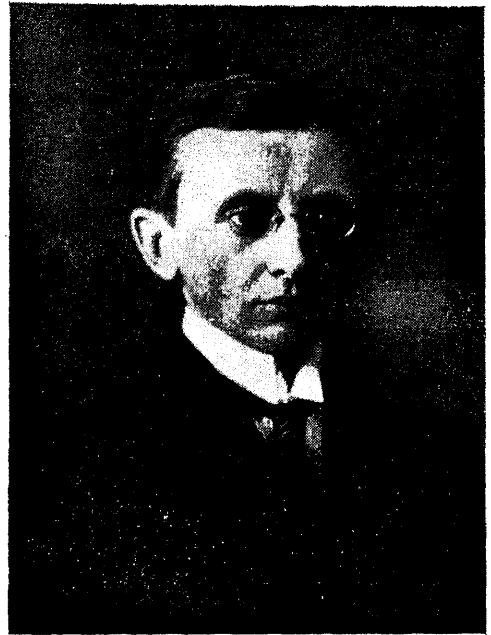

malegi, kus ühiselt tutvutakse nii mõnegi kodumaa kaunima kohaga, kodumaa taimestikuga, loomastikuga ja lademetega. Nende ridade kirjutajale on need ekskursioonid kaunimaid üliõpilaspõlve mälestusi.

1916. ja 1917. aastal töötab H. B. prof. Bogoljubovi juhatusel geoloogia kabinetis Eestimaalt kogutud bryozoa'de kogu määrates. Seal tekib elavam huvi geoloogia vastu. 1917. a. suvel kogub H. B. Kukruse ja Järva põlevkivi kaevandusist ja prooviaukudest suurema kivindite kogu ja kirjutab selle materjali põhjal kandidaadi töö. Seega oli H. B. geoloogia vallas.

1918. a. suvel viibib H. B. Pühajärve uurimisel. Tema oli tööks tarvilikkude riistade ja ülespidamiseks tarviliku toetusraha eest hoolt kannud. Juba enne kui nende ridade kirjutaja seal kaasa tõmbama sai asuda, oli H. B. töö alustanud. Seal oli võimalik näha, kuidas H. B. töötab. Paljuks jätkus tal aega ja palju võttis ta ette. Järve uurimisega ja kirjeldusega oli kaunis rohkesti tegemist, ent H. B. ei piirdu sellega, vaid määrab ümbruskonna taimestikku ja maalib kápalisi. Nii keeb töö vahetpidamata, kord järvel, kord jälle ümbruskonnas botaniseerides. Pärast elavat nädalast tegevust oli üksnes pühapäev puhkusepäevaks, millal jäeti harilik töö seisma.

1919. aasta mail sõidab H. B. Inglismaale, kus ta varssi hoolega tööle asub. Suveti tuleb H. B. tagasi kodumaale, tehes rännakuid materjali kogumiseks. Londonis keeb töö, kusjuures tööpäev tihti üle 10 tunni. Visa töö tagajärjena tunnistatakse 1921 a. detsembris H. B. Doctor of Philosophy in the Faculty of Science astme vääriliseks.

prof. dr. H. Bekker †.

Siis järgneb õppetöö ja suveti ikka ekskursioonid uurimisotstarbel. Ja talvel leiab H. B. õppetöö kõrval ikka jälle aega suvel kogutud materjale läbi töötada ning andmeid trükkis avaldada, Tehtud tööde hulk tunnistas haruldasest tööjõust.

Peale kõige õppetöö ja töö kirjanduse alal suutis H. B. tutvuda Eesti uuema ilukirjandusega

Prof. dr. jur. Andreas Bjerre †.

Hiljutine meie ülikooli kriminaalõiguse professor dr. jur. Andreas Bjerre on lahkund elavate seast, mees, kelle kadu teaduseilm kaotusena tundma peab, keda mälestab soojalt Tartus teda kuulajaskond üliõpilasi.

Prof. A. Bjerre on sünd. 21. märts. 1879. Mais 1897. lõpetab keskkooli, jaanuaris 1900. saab ta filosoofia kandidaadiks. Õpib Pariisis ja 1904 teeb Lundi ülikooli juures õigusteaduse kandidaadi eksami. Selle järele kohe 1904.—1906. Berliini ülikoolis Fr. v. Liszt'i õpilasena. 1907. a. ilmutab teose „Kriminalpsychologiska Studier 1“. Stipendiaadina täiendab end Oslos ja Kopenhaagenis. 1910. a. kaitseb oma doktori väitekirja Stokholmi ülikooli juures.

1919. a. 2 semestril kutsutakse Bjerre Tartu ülikooli kriminaalõiguse professoriks. Kuid samal aastal annab tunda sisehaigus, mille sunnil siit lahkuma pidi ja mille kätte kodumaal suri.

„Draama Studio“ võõrusetendused Tartus.

„Gaas II.“ Georg Kaiser draama kolmes aktis; Max Mohri. „Improviseeritud Juunis“ komöödia 3 aktis. Näitejuht R. Engelberg. Dekoraator R. Vunderlich. Lavastus Fritz Pöldroos. Lavaehitus Henrik Olvi.

„Draama Studiost“ on juba sõna võetud: noorte teatrikunstiharrastajate kollektiiv, lavakooli eelharidusega, mille eesmärgiks välja kasvatada uus teater. Vaadeldes seda kollektiivi kunstilise arenguvõimaluse küljelt, siis on see õnnelikumaist lavanähtustest meil — siin käib lavale pääseja enne läbi kahe- kolmeaastase teoreetilise ja praktilise õppimisaja. Sarnase kindla aluspõhjaga kunstiliselt ei ole meil ükski trupp olnud. Ja eestkätt just see on tagatiseks, et „Draama Studiost“ võib kujuneda lavanähtus, teater, vaba veiderdajalisest ja kometitegemisest ohkkonnast.

Ja teiseks, kollektiivis töötajad on ühtlasi ametites. Nende koondus seni on seega asjaarmastajate värvinguga. Kuid just asjaarmastajad meil võiksid katsetada palju hellemate, stiilsemate ja kunstisühtsamate lavanähtustega. Et meie nii ütelda „suurteater“ täielikult ärarippu publikumist, peab igal korral arvestama lavastama asudes suuremat sissetulekut töötavamate teostega — kassaga, siis võivad just enam eri harrastuslikud koondused vabamalt talitada. Nii-kuinii on nende hingeline andumus kunstis palju puh-

ja maalikunstiga. Üldse, töövaba aega täitis temal kunstiharrastamine. Võimalusi head kunsti näha-kuulda ei lasknud tema mõelduda. Ühte viisi leidis tema mõnu niihästi looduse kui ka kunsti ilust.

Polnud midagi labast tema hinges. Kuigi jutu-kehv, ent siiski armastas H. B. oma sõprade ja tuttavate seas viibida. Ikka sõbralikult vastutulelikuna ja lahkena nägi teda nende ridade kirjutaja.

Ise ikka aus ja ilma kavaluseta lootis H. B. nähtavasti, et temagi vastu samuti ollakse. Sellest siis tema otsekohesus, mida on naiivsuseks nimetatud ja mis avaldus kergesti uskuma hakkamises.

Kitsais oludes üles kasvanud, elas H. B. hilje-

minigi kokkuhoidlikult, kergendades sel teel omaksete elamisvõimalusi.

Nii täis elujõudu, suure tööjõuga ja keset suuri tegevusvõimalusi kodumaa geoloogia alal, tabas H. Bekkerit ootamatu haigus. Kohutava kiirusega hakkab haigus oma hävitustööd tegema. Suur elujõud, suur elada tahtmine on ägedalt võitlemas valurikka haigusega. Varssi võitis haigus, viies noorelt hauda agara ja tubli teadlase. Kadus teadlane ja inimene, kes kodumaad armastas ja elas kodumaa tundmaõppimisele. Kodumaa on kaotanud oma poja, kes oli kardetaval silmapilgul valmis astuma vaenlase vastu ja kes pühendas kogu oma elu kodumaa teenimisele. Ning sügava kahjutunde ja kurvastusega tuleb meelde tuletada säärase jõurikka elu kaotus.

A. Audova.

Tiia Reistal-Nõo mälestusele.

3. augustil s. a. uinus surmale Eesti Naisüliõpilaste Seltsi Vilistlaskogu liige, Tiia Reistal-Nõo, üks paremaid ning teguvõimsamaid akadeemiliste naiste peres.

„Otsisin juhust oma energiat tarvitada, mida ma nii palju arvasin enesel olevat“, kirjutab Tiia Reistal E. N.-ü. S.'i elulugude raamatus. Seda sama peavad üttema ka need, kes teda lähemalt tundsid. Temas oli palju tulist noorusjõudu ning tahet, palju enam kui suuremal osal meist. Teda võlus ja kiskus kaasa kõik, mis elada tahtis ning ülespoole ihkas.

Sügisel 1917 astus ta ülikooli, samal ajal ka E. N.-ü. S.'i. Oma elava temperamendiga, sõbraliku ja lahke iseloomuga, avara mõistusega ja aate-likkusega võitis ta peagi kaasvõitlejate üldise armastuse, tõsise lugupidamise ning usalduse. Temas mälestab E. N.-ü. S. üht oma paremaid juhatajaist, kellele võlgneb tõsist tänu Seltsi sisemise korra arenemise ning välise usalduse võitmise eest. Iga-vesti rahuldumata olemasolevaga, algatas ta alati uusi mõtteid ning ideid, püüdes neid ellu viia.

Ka üliõpilaskonnas oli Tiia Reistal üldiselt tuntud ja luugupeetud. Ülikooli astudes hakkas ta

tam ja õilsem kui kunstitöölistel. Ja nende katsetused, otsimised ja saavutused on kindlasti eriväärtustega ja igal üksikul uuel korral võiksid olla ka uue erilise tunduva ilmevärvinguga.

Nii tekkis mõtteid tulles „Draama Studio“ esiohtult Saksa teatri Kaisereri „Gaas II“ vaatamast, mis oli nende ridade kirjutajale esimeseks tutvuseks nimetatud studio saavutustega.

Kogu õhtust jäi ilusate otsimiste ja meeleolude mulje. Tundus lavastuses kujurlikku ainekäsituse intuitsiooni, takti mängus; tõsisel esile sümpaatse hääletooni osalisi. Kuid kogu mõju jäi segaseks.

Miski ja palju jäi lihtsalt arusaamatuks. Jäi esialgu ka selgusetuks, mis selle põhjuseks. Kas mitte diktsioon? Või teos ise? Või teose tõlge? Liig moderniseeritud lause konstruktsioon? Ähvardas tekkida mulje, kas ei ole see neist algustest, kus hästi leitud lavastuse konstruktsioon, sugereeriv efekt andeid ülekaalumas ehk on?

Teine õhtu M. Mohri „Improvisatsioonid Juunis“ tõi uue pöörde mõistmisse „Draama Studiost“. Kui eelmine lavastus eestkätt lavastaja leidlikkusel baseerub, ta mõju oleneb massi hulgest ja dekoraatori oskust, siis võimaldab teine näitlejatele kaugema ja vast ka täieulatusliku enese maksmapanemise. Ja teine õhtu kujunes tõsiselt nauditavaks, tõsiselt läbielatavaks kunstiõhtuks kultuurse ja tiheda artistliku mänguga. See andis rohkem kui noortelt oodata juleti. See oli

toode, mis tõsisel meie lavakunsti paremiku tasapinda, mille viimistlemine ja mängu tihedus olid eeskujulikud.

On olnud arusaamata, kuidas võiks üks ja sama lavastus kümneid ja sadandeid kordi eeskavas püsida, kus sama etendust korduvalt vaadata võiks. Kuid „Improvisatsioonid Juunis“ vaadates tundus, kui palju vananematut, otsekohesust võib olla mängus, mis peensuses ja suurjoontes hoitud on tasapinnal, mis ei haava kõrva, mis heliseb hingest, kus andumus on võltsimata. Ja tekkis mulje „Draama Studiost“, kui igas uues lavastuses uut otsiva ja saavutava noorte teatrina; mille tööväli väga lai, kuid ometi piiratud; mis meie oludes igavesti otsijaks jääks. Kuid nende üksikute saavutuste tasapind jääks intiim-, või kunsti-, või kammerteatri tasapinnale. Senised saavutused võiksid juba enese usaldamiseks põhjust anda ja ümberjoont eneste ümber tõmmates, peaks kohustama end piirama valitud tasapinnale. See oleks uue, noorem põlvne uus toode kunstilises loominguks, mis eeskujuks jääks tulevastele.

Kuid siin tekib kohe repertuaari küsimus. Eestkätt sellest just oleneb palju: repertuaar loob eelarvamise väljaspoole; selle kaudu hakatakse ära määrata teatrinähtuse iseloomu, isegi üksikosaliste kandmisjõudu. Ja see eelarvamine võib kaunis palju mõjutada.

Kui „Gaas II“ võõrustendusel kuidagi pinna-pääleks jättis, siis oli siin süüdi lavastuse aluseks olev teos. Liig piltides arenev, mehaniseerunud inimmaskidega, mis kogu vaadeldavale andsid dekoratiivsuse mulje. Just dekoratiivkunsti mõiste kannaksin ma üle

peagi elavat huvi tundma üliõpilaskonna üldkõsimeuste vastu, võttis omaks seltside poolt edustatud ühise üliõpilaskonna loomise mõtte ning sai selle tulisemaks kaitsjaks. E. N.-ü. S'i edustajana võttis ta osa Ajutisest Edustusest ja I. Edustusest.

Tiia Reistal ei rahuldunud ilalgi välise vormiga, ta otsis igalpool sisu, nõudis seda teistelt ning eneselt. Akadeemiline naine — see oli üks tähtsamaist mõistetest, millele ta väärilist sisu tahtis anda. Seda teemi on ta mitmel korral käsitanud E. N.-ü. S'i referaatkoosolekuil. Seades üles nõudmisi ja näidates kohustusi, püüdis ta luua selle, veel areneva uue naistüübi ideaalkuju. Elust enesest oli võrsunud akadeemiline naine, elule pidi ta ka elama nagu paratamatult tarvilik osa üldises arenmiskäigus, teadlik oma ülesandeis.

Palju oli Tiia Reistalil hääd tahtmist ning ilusaid kavatsusi, kuid... tuli surm ja katkestas algatatud töö. Valus ja ülekohtune tundub tema surm. Ülekohtune sellepärast, et ta nüüd, kus ülikooli tööd lõpetades naisena ja emana tahtis vast alustada elu, pidi teadma, et oli surmale määratud. Kuni viimase silmapilguni protesteeris ning kisendas meeleheitlikult kogu ta olemus: Ei taha surra! — Asjata.

Ja kerkib meis igasühes vali protest saatuse vastu. Ent... see põrkab vastu paratamatuse seina.

Siis aga kerkib kujutus elu igavesest nõiarin- gist, kus ühtuvad kaks punkti — surm ning sündimine. Ja virgub mälestuses Maeterlincki mõte:

Tiia Reistal-Nõo.

Ei ole surma, on igavene elu. Hauast kerkivad elavad roosid... Ja nagu lepituseks tekib teadmine: Tiia elab, elab edasi oma väikeses tütres... Tütar kasvab kord suureks, tal on samad punased paled, säravad silmad ja vallatu naer, nagu oli emal. Ja kehastub temas kord selle tuleviku naise ideaalkuju, kellest unistas ema.

XI. 25.

Salme Pruuden.

sesse lavastusse üldiselt, kuigi oli ka plastilisi üksik- kujusid. Ja Tartu ei seedi ega saa vaimustusse kau- guste kaootilisusega, mis talle tunduvad liig hõreda- tena. Selle eest olid „Improvisatsioonid Juunis“ meile palju enam kõnelevad, sest siin oli lähtekoht reaalsem, tõsisem, piirjooned reljeefsemad.

Kuid siiski, ka ses teoses võib tunduda asjaolusid, mis siiski ei võimalda ta saada üleni poeesiaks, üleni voolavaks hingeks — mille otsimine ongi ehtsate kunsti- nähtuste ülem siht, eriti aga peaks olema noorte ju- res; „Improvisatsioonid Juunis“ on moodne teos. Ta lähtekohaks on rahastunud, miljoniseerunud ja sellest mürgitatud õhustikus hinge võitlus enese olemasolu eest. Ses on võitlus miljardärliku amerikanismi vastu vanamaailma meeleoluliste mälestuskujude kaudu. Ja teoses kui niisuguses on kaugelolu meist; on protesti selle vastu, mida meil polegi. See määrab teose vaa- tamise ikkagi perspektiivis. Meie elame kaasa teose põhiehitusele kontrastides intellektuaalselt. Ja lõ- puks, miks peaksime kõnelema Euroopa hukkumisest, selle mõtteviisi alaväärtuslikkusest — oleme ju meie alles eila sündinud! Meie inimpõlvede ideaaliks jääb esialgu alles leida Euroopa, omada selle tasapind, saa- vutada selle intelligenti kõrgem astet. Meile on Sprengleri ja teiste pessimistidevavad ja elutahet nõr- gendavad ettekuulutused mürgilisteks muinasjuttudeks, milledest teada ega kõnelda meil ei tarvitse. See oleks ülded üldse repertuaari kohta. Suurteater meil repertuaari kokkusäades võib vähema kaalumise- ga tutvus-

tamistõid pakkuda. Nende repertuaar on suur, kuigi ka siin oma töö eetilis. Kuid helgema, hellema hingega lavanähtus, nagu seda „Dr. Stuidiot“ praegu soovin kujutada, võiks neid ja kõiki asjaolusid enam arvestada. Liig palju kuuleme moodsas kunstis, kirjanduses, teat- ris mõnitusi, etteheiteid, proteste, miitinguinimesi, ilmaparandajaid, karikaturiste, pilkajaid. Liig palju karusselli, laada, suureturu bravuuri ja meeleolu. Hinge järele karjades on hing üldse surnud. On jäänud sõ- nad, abstraktsed mõtted, hinge väljenduvad poosid, illu- sioone tekitav häälde, valu simuleeriv rinnatoon.

Ja siis ei tahaks ei midagi sarnast kuulda ega näha. Ei taha olla nuheldav suurlinnade, suurmaade pattude ja varjukülgede eest; ei taha olla ka nende üle kohtumõistja, ega nende kohtumõistjate kaugeim kaas- teadlane.

Meie nõuded on siiski teistsugused kui kõikide teiste omad, ka siis, kui omanud oleme moodsama elu- käsituse, sest ka meie endi elatav elu nõuab ja esitab kohustusi; meie oma hing otsib avaldust, vahenditut osasaamist, ootab enese leidmist ja peenendumist.

Kas ei olnud „Improvisatsioonid Juunis“ lüürika noorte stuudiolaste kaudu kõige väärtuslikum, kõige puhtam, kõige kaasahaaravam? Just kogu tegelaskonna häälde lüüriline põhitoon, täiesti erinev näiteks „Vanemuse“ ja ka „Estonia“ omadest, võimaldab eestkätt sama põhitooniga teoseid õnnelikumalt esitada.

J. P.

Kaks voolu üliõpilaskonnas.¹⁾

Minu poolt tänaseks koosolekuks ülesseatud teesid on järgmised:

1. Intelligenti kui rahva juhtiva osa vaimline ja kõlbline jõuetus on üks riikide lagunemise ja kultuuri languse põhjustest.

2. Ainult rahvaga lähemasse ühendusesse jäädes võib intelligents oma tegevust arendada ja väärtusi luua.

3. Osa Eesti üliõpilaskonna elu näitab rahvast võõrdumise tendentsi, mis avaldub korporatsioonides, kes Eesti rahvale võõra ja vaenulise elumaitsmisele andunud, Balti ülemkihi traditsioone ja ideoloogiat harastavad, kuna laiemad rahvahulgad haritlaskonnaga lähemat kontakti vajavad.

4. Elumaitsmine on isiklise energia ja vanemate kogutud rikkuste viljakuseta raiskamine, mis meie praeguse kultuurilise ja majanduslise seisukorra juures täiesti hädasohtlik ning üliõpilaskonna vastu vaenu tekitab.

5. Korporatsioonide ebademokraatlike, kuid traditsioonilise kasvatusliku mõju vastu seavad üliõpilaste selsid demokraatlike ideoloogia ja oma praegused kasvatuslikud meetodid. Sest ainult väljakujunenud ideoloogia võib küllaldast kasvatuslik mõju avaldada.

Nende teeside täienduseks lubatagu mulle vaieluskoooleku sissejuhatuses veel järgmist ette tuua.

Olles arvamisel, et väite nr. 1. vastu üldiselt vaidlust ei ole, puudutan tema suhtes kõrvalküsimesi, nimelt: milles avaldub konkreetselt intelligenti vaimline ja kõlbline jõuetus?

Vaimline jõuetus on see, kui teaduse, kirjanduse, kunsti ja muudel vaimlike tegevuse aladel seisak valitseb, midagi väärtuslikku ei looda, kui riiklise ja majandusliku elu juhtimisel laiemad väljavaated puuduvad, nii et tunne tekib, nagu sõidetaks purjedeta ja tüürita laeval ja kui kõige selle tagajärjel rahvahulgad intelligenti mõjupiirkonnast välja jäävad ja oma pead lähivad, usalduse puudumisel oma juhtide vastu.

Kõlblist jõuetust võiksime karakteriseerida kui mitmet liiki raiskamist, otstarbetut, ilma tulevikuta energia pillamast põhimõtte järele: pärast meid tulgu kas või veeuputus! Elumaitsmine, mõnulemine, kui see on ülimalt tegevuseks tõstetud, on kõlblise languse pea tundemärk. Temaga kaasas käib tööpõlgamine ja teiste kulul elamine. Intelligenti lõbutsemine kannab korruptsiooni ka rahva keskele.

Teise teesi põhjendus oleks järgmine.

Tühi sõnakõlks on ütetus, et kunst kunsti pärast olemas olevat. Samuti ei ole mingisugust teadust ainult teaduse pärast olemas. Kunsti ülesanne on inimesi tündeliselt kasvatada, neid üksteisest arusaamisele viia tunnete alal ja seega inimlist ühiselu võimaldada. Teadus jälle on abinõuks võitluses olemise eest. Mõlema vaimlike tegevusalade arenemine on ararippuv ühis-kondilisest olemisest, sest ajakohane teadus ja ajakohane kunst ei ole mitte valmilt taevast kukkunud, vaid on lugemata inimesepõlvede ühistöö saavutus, ära tingitud inimlistest vajadustest.

Kuna seni kõik kultuurid rahvuslikud on olnud, siis peab intelligents kõige päält oma rahva vajaduste vastavate väärtuste loomise oma ülesandeks tegema. Üldinimline põhiheli tungib inimlikes tegevuses iseenesest esile, ripub ära rahvusliku kultuuri sügavusest.

Nõndanimetatud kultuuritöö üheks tähtsamaks eelduseks on rahvahulkasid haritlaste juhtimise alla saada, et rahvuslisi jõudusid otstarbekohaselt tööle rakendada.

See on raske ülesanne, nõuab mitte ainult teadmisi ja kogemusi, vaid ka loomulikku andi. Intelligenti jõuetuse tagajärjeks sellel alal on korralagedus. Iga üles-ehtiv töö saab võimatuks ja võib igas riigis seda juhtuda, mis nüüd Venemaal näeme.

Kuna Venemaa musta kõuepilvena meil idas seisab ja meie haritlaskonna meelsus praegu suuresti on tingitud nõndanimetatud enamlike hädasohtu kartusest, siis olgu siin mulle lubatud Vene olukorra juures mõne lausega peatuda.

Et Venemaa enamluseni välja jõudis, selleks olid mitmed eeltingimused olemas. Meie võime üldiselt ütelda: Venemaal pääsis kommunism tema antud kull-juhmule sellepärast, et Vene rahvast tsaari ajal ei juhitud, vaid valitseti. Müncheni professor Dr. Valter Lotz, kes hiljuti Venemaal käinud, kirjutab ennesõja-aege Venemaa olude järele mõju kohta väga tabavalt:

„Vene enamluse arenemist hinnates, ei saa erapooletu tähelepanija mitte sellest mööda, et tsaari aja järele mõju meele tuletada.

Oleks tsaari ajal täielik seaduslikkus võimumeeste omavoli piiranud, oleks valitsemise, kohtu ja kooli alal siis kõikide kohta, kes inimlikud olemused olid, ilma seisuse, sündimise ja varanduslike seisuga peale vaatamata, ühesugune õigus maksnud, oleks tõsine poliitiline vabadus tööliste võimulast annud kodanlike sotsiaal-uuendajate toetusel samm sammult oma elujärje parandust kätte võidelda, poleks poliitiline politsei mitte piiramata võimuga valitsenud: ei oleks nüüd seda piiratud kibedust, mis ühekülgse klassivalitsuseni on viinud, mitte olnud, ega oleks tšheka-süsteem ja üldse terror revolutsiooni järele mitte maksma pääsenud.

Vanal Venemaal oleks pidanud selle päale mõeldama, et avalikus elus teatud suursugususe miinimumi alles hoida, kui taheti, et rahva hulgas teatud kõlbliste põhimõtete traditsioon maksma peaks saama enne, kui revolutsioon lahti pääseb ja proletaarlased võimu juure tungivad. Tagakiusatud oleku ja puht negatiivse opositsiooni seisukorras omandasid revolutsioonärid taktika, mis nendele lubatavaks tunnistas proletaarlaste huvides iga õigust hoolimatalt kasutada, et samu õiguseid teistele keelata, kui omakord võimu juure jõuti.“

Nii prof. Lotz.

Ilma sissejuhatuseta meie olude juure tagasi pöördes, peame tunnustama, et tsaariaegse Venemaa halvemad traditsioonid meie juures mitmeti veel maksvad on. Meil on vabariik, kuid tema näib ainult vorm olevat ilma tõsise sisuta. Ma ei puuduta muid küsimusi, kui üliõpilaste elu.

Kes Balti ajalugu vähegi tunneb, see peab talvel Tartu uulitsaliikumist vaadeldes ja vastavaid lokaale külastades tunnustama, et Eestimaa rohkem moderniseeritud Balti Saksa orduriigi kui Eesti vabariigi moodi välja näeb. Tudengid Saksa värvides Saksa õllekannud ja rapirid käes sõidavad ringi ja demonstreerivad praegu olemata valitseva kihi traditsioone. Korporatsioonide seesmine kord on läbi imubunud herrasmeeste kasvatusideest, kes tulevikus rahvast käskima ja mitte juhtima tahavad hakata. Korporatsiooni üliõpilaste välimus ja ideoloogia on vastand Eesti rahvuslikele traditsioonidele, arvesse võttes, et eestlased aastasadade jooksul töörahvas on olnud ja selle juures leppimata vastolus Balti herraskihiga. Selle juures tuleb arvesse võtta, et on kadunud mõisad ja varandused, mis Saksa tudengite ilutsemise võimalikuks tegid. Praegune korporantism on lihtsalt ülejäu elamine.

Ilma majanduslike aluseta herraskihi kasvamine ei ole muud kui nõndanimetatud üleaste inimeste produtseerimine. Balti Saksa korporant läks ülikoolist oma

1) Vaieluskooolekul 8. nov. 1925. a. ettekantud mõtted.

ringkonda, sääl oma kasvatusesele vastavat seisukohta omades. Meil ei ole mingisugust üliõpilase tuleviku ette näha, mis herrasmene traditsioonidele vastaks. Meie valmiva intelligentsi ühe osa kasvatus on seega vale alusel.

Nagu juba tähendasin, oli endisel ajal rahvas kätkida. Laialt Venemaal toodi võõrast rahvusest sõdatid maale, kes kohalikelede elanikkudele võõrastena alati valitsevate ringkondade käsutada olid rahulolematuse allasurumisel. Balti sakslus on terve 7 aastaja jooksul ikka võõrsilt toodud sõjaliste jõudude abil ennast pukil hoidnud ja tema esitajad katsuvad praegu rahvasteliidu kaudu eestlastele vaenuliku jõudu leida, kes nende huviseid kaitseks. Eesti intelligents ei või aga selle pääle mõelda, et ta rahvast oma järele sundida saaks mingisuguste võõraste jõudude abil.

Praegu valitseb meil aga meeololu, mis selle ülimaks patriootiliseks teoks peab, kui püssiga oma suguvendade peale sihtida saab. Kes intelligentsi rahvaie lignemisest, rahva usalduse võitmiseks ja sel teel rahva oma mõju alla saamisest räägib, loetakse kohe enam-laseks, keda tarvis pogrissse pista. Kuid pogrissse pist-misega ei valitseta riike ja ei luua kultuuri. Isegi ku-ningad ja keisrid, kes riikide loojatena ajaloos tuntud, on oma ideaaliks seadnud niisugust rahvast kasvatada, kelle hulgas valitseja ilma ühegi kartuseta ümber lii-kuda võib. Sellepärast peab ka Eesti üliõpilaskond tõsiselt selle üle järele mõtlema, kuidas rahvast ilma sõjalise jõuta oma mõju alla saada.

Selleks tuleb kõige pealt kadakasakslisest välimu-sest ja kadakasakslisest mentaliteedist loobuda. Mõõda-minnes tahaks ma huvitavat asjaolu konstateerida.

Kuna meie haritlaste kiht oma praeguses juhti-vas osas väga veneaenuline on, nii et Akadeemiline Emakeele Selts, ülikooli kuraator ja haridusminister ülikooli põhikirja arutusel avalikult seletasid, et Vene keel kultuuri keel ei olevat, on meie rahva enamus vas-tuvaidlemata venesõbralik. Nimelt venesõbraline ja mitte enamlaste sõbraline, kuigi enamline ideoloogia ja enamliste tööliste riigi nimi teatud kihtides väga mõju-avad tegurid on, mida ainult sõjalise jõuga võimata kah-jutaks teha. Leitakse, et Vene valitsuse poolt eestlaste

Balti Saksa surve alt päästmiseks palju tehtud on, mis ka ajaloosent õige, intelligentsi maast vaajasurumine venestamise otstarõel ei ole hulkasid puudutanud.

Et Saksa ja Vene meie rahvast kultuuriliselt lõ-hestavat mõju paraliseerida, on tarvis võimalikult pea meie haritlaskonnas, esimeses jones aga üliõpilaskon-nas, Eesti omapärase kasvatuselised võtted ja ideolo-ogia maksma panna. See olgu üliõpilasseliste ülesanne. Nemad ei ole sellel alal veer küllalt teinud. Mina omalt poolt seaks järgmised juhtlauseid üles:

1. Tuleb ühel või teisel teel läbi viia, et Tartu üliõpilaskonnast kaoks meie rahvuslisi traditsioone haav-vas välimus ja ülesastumised.

2. Meie üliõpilasorganisatsioonidesse tulevad sisse Eesti muinasloo ja rahvusiiku minevikuga seotud pidulikud võtted.

3. Rikkuse õiguse peal põhjeneva lõbutsemise ase-mele tuleb töö põhimõte esimesele kohale tõsta, nii et üliõpilaste pidud oleks kordalainud töö austamine.

4. Kinnise seisusliku kasvatusese põhimõtte ase-mele tuleb seada võimalikult tiheda kontakti hoidmine rahvaga, ühenuuses ühiskonnateaduste ala vastava kä-sitamusega. Haritlased peavad maast madalast rah-vaaga närguma, keda nad juhtima tanavad hakata.

Viimane teesis on praegusele Tartu üliõpilaskon-nale hirmuäratav. Kuhu jääb õppimine, kuhu jääb meie kallis teadus? küsitakse. Ma vastan: ajalugu teha on suurem teadus, kui koitunud lehtede taga istudes aja-lugu uurida. Kes elusaid inimesi ei tunne, ei või ka sur-nute tegevuse kohta mingisuguseid paika pidavaid jä-reidusi teha. Kabineti õpetlane õiguse, ajaloo, majan-dusteaduse jne. alal on viets teadlane. Arusaamata on ka, kuidas kabineti õpetlane koolis noorsugu ühiskond-listeks olevusteks võib kasvatada.

Ja lõpuks. Ma vaatasin Tartu ülikooli õppejõu-dude nimekirja nende organisatsioonidesse kuuluvuse suntes läbi ja leidsin: kõige suurema protsendi, võrreid-des tema kasvatust saanud haritlaste hulga, ülikooli õppejõududest on annud poliitiliseks seltsiks põlatud Eüs. „Ühendus“ (umbes 15 prots.), kõige väiksema kor-poratsioonid.

J. Jans.

Jaan Kärneri „Lõikuskuu“.

Luuletuskogu. K.Ü. „Loodus“. 1925.

Jaan Kärneri uus luuletuskogu on ühtlasele mee-leolust kantud, olles sääljuures väga suurelt osalt mõtte-luuleline, reflekteeriv. Seda liiki reflekteerivaid luu-letusi on luuletuskogus suur enamus; tundub isegi, et oma korduva samamõttelisuse juures annavad nad terve luuletuskogule teatud ühetoonilise ilme.

Jaan Kärner on tuntud oma loodusluulega: Eesti suvine maastik, rukkiväli, metsaveer, õhtu, põud — need on väga iseloomulised ja tuntavad meeolud! Ja terve rida hilisemal ajal loodud, varem juba „Loomingus“ loetud sarnaseid laule esinevad siin kogus uuesti. Niisugused on „Lõikuslaulud“, „Kaeralaulud“, „Õudne õõ“, „Arkailine õhtu“ j. m. t. Kuna Kärner on hea ja, nagu väliselt näib, kergelt saabuva vormi edustaja, siis on tema luuletused välisestki küljest tähelepanda-valt kordalainud; iseäranis olgu tähendatud, et ta tar-vitab üldiselt väga puhtaid riime, ja on riimide leidmi-ses üldse suur meister. Tähendama peab aga ühe iseäralduse pääle, mis kohe silma torka, kui kõrvu-tada missuguse tahes teise meie lüürika loomingu. Kärneri omaga: Kärneri laulud tunduvad kõige oma puhtuse ja veerevuse juures ühetoonilisemalt. Tundub, nagu ei oleks alati täit sidet luuletuse ainestiku ja vormi vahel; ainestik ei painuta vormi oma meeolude järele, nagu selle poole püüab uuem lüürika. Iseära-

nis tugev tundub see vastolu just niisugusel korral, kus luuletaja omi elamusi vägevate avalduste ja iskutem ülendab; eepiline luuletuste vorm tasandab sääl kõik enam-vähem jälle ühtlaseks, ja sellest tulebki, et Kär-neri laules ühesuguse selgusega, kujukalt, kuid mitte kunagi suuresti võnkuvalt üheskoos esinevad head loo-duspildid, mõttekäigud ja puhtsubjektiivsed elamused, samuti kui ka välislu nähtused ja sündmustepildid teatud, resigneeritud toonis. Kindlasti on siin loodus-luuletustele kõige sulavam ja vastavam vorm leitud: igavesti elavatele ja kestvatele aja ja ruumi nähtustele ja meeoludele on just see, kõlavus, selgus ja kainus, mis tervet Kärneri luulet iseloomustab, haruldaselt hästi kohane. Ja siit usume ka algluuletuses avaldatud lootust:

„Maast lihtsast ses mu laulus lihtne tõde,
ja pärrib vara keha selle kalm,
jääb teise põlve peekrisse, kui hõbe
võib olla kiirgama mu õhkjas salm.“

Kuid, nagu juba tähendasin, ei saa täielist lepitust Kärneri reflekteeriva luulega. Ka sellel on lihtsust ja mõtete väljaitlemise kujukust ning selgust; kuid kuidagi on sellest siiski veel vähe. Ja tahtmatult hak-kad otsima, mis selles ei rahulda.

Ja märgiksin kõigepäält ära, et nad korduvalt tea-tud üht liiki meeololu taotlevad, mis on mingisugune pingutuste piin, suur rahulolematuse ja kahtluse tunne, mis iseäranis inimsaatusese ebatäielikkuse, mõttetuse ja

Eesti Üliõpilasseltside Liidu avalik vaielduskooalek.²

Ksv. P a a s („Concordia“) kriipsutab alla korporatsioonide põhimõtet lugeda kõik õigeks, mis nende poolt tehtud, olgugi see määratu rumalus. Kõneleja leiab, et korporatsioonid on tarvilikud neile, kelle hingeelu juba keskkoolist päle nõuab elumehelikkust ja kes põlgavad tööd. Arvab, et neile vastava organisatsiooni puudusel, oleks nad töötegitajale ballastiks. Lõpuks soovivat seltsel ja maakondlikudel kogudel teha rohkem selgitustööd keskkooli lõpetajate hulgas.

Ksv. S c h m i d t (sakslane) toonitab eriti ühine- mist üheks tervikuks, üliõpilaskonnaks, kus kõik peaksid töötama, ja mis sel kombel palju võiks rahva kasuks ära teha. Peatades saksa korporatsioonide juures, näeb kõneleja ka sääal vaimliste huvide puudust.

Ksv. L ä t t i (korp. „Sakala“) tarvitab üliõpilaste kohta sõnu, mille eest aga kooaleku juhataja talle märkuse teeb. — Põhjenduseks, et korporandid osa ei võta akadeemilistest seltsidest, toob kõneleja asjaolu, et sarnased seltsid liiga palju aega võtavad. Lõpuks tähendab kõneleja, et korporatsioonidest räägivad need, kes ei tea, mis sääal on. Küsitakse, mis sääal siis on. Kõneleja vaikib silmapilguks, ütleb siis aga, et selle päle ei ole otstarbekohane vastata. (Üldine naer.)

Ksv. E d g. T r e u f e l d t, kel on jäänud mulje, nagu katsutaks korporatsioone maha lõhkuda, toonitab, et korporandiks ei tee mitte värvid, vaid vaim, peab olema sisemiselt korporant. Soovib teada saada neile ette heidetud passiivsuse üksikasju. Korporantide rahvustuse tõenduseks toob kõneleja ette, et suurem osa neist vabadussõjast osa võttis. Polemiseerides maakondlikkude kogudega, rõhutab kõneleja eriti perekondlikku kasvatust, mis maakondlikkudes kogudes olla kahe silma vahele jäänud. Lõpuks juhib kõneleja tähelepanu korporantide hälele vastutulekule, mis avaldus nende osavõtus kooalekust ja võimaldas kooaleku pidamist.

Kõnelejate aega piiratakse 5 minutiga.

Ksv. E. L a i d rõhutab veel kord, et ei taha rõnku panna välise külje, vaid sisu päle. Kannab ette konk-

reetsed faktid korporatsioonide passiivsuse tõenduseks. Korporandid ei toeta üliõpilaste üldtegevõtteid, „Üliõpilaslehte“ ega akadeemilist segakoori. Ei leia ühtki korporanti akadeemilises hõimukubis, ja akadeemilistes seltses on nende protsent minimaalne. Samuti ei ole ühtki korporanti ülikooli teaduslikkude stipendiaatide hulgas, ülesehitaval kultuurtööl. Kõneleja leiab korporatsiooni sisu ainult võitluses välismärgi eest. Et nende viitlaste hulgas tegelasi on, põhjendab kõneleja sellega, et tol ajal koguni teine seisukord oli: suur osa üliõpilaskonnast kuulus korporatsioonidesse. Kõneleja on veendunud, et mõne kümne aasta pärast korporandid meie avalikust elust täiesti puuduvad.

Ksv. L i b e (org-tu) tõendab, et akadeemilistes seltsides on saksa korporante rohkem kui eesti omi. Leiab puudusi ka seltses, eriti kohutab teda seltside noortemeeste instituut. (Puudutades organisatsioonide tüüpe, nõuab kõneleja, et intelligents peab rahvast juntima.)

Ksv. L o o m a n (E. Ü. S.) toonitab, et nagu meie üliõpilasorganisatsioonide aluste revideerimisel võime küsida, mis on nende alus, nii võime seda küsida iga halva asutuse kohta. Üliõpilaste organiseerumine on puhtindividualistlikul alusel. Kõneleja ei tunne kahju inimesest, kes teadlikult korporatsiooni astub, küll aga neist, kes seda teadmatult teevad. Igaüks rehkendab kuivõrd ta arenenud on. Kui organisatsiooni tasapind madal, siis pole kellegil vaja kõrgemale tõusta kui ta on. Kõneleja leiab, et korporatsiooni vaimline tasapind on madalam, kui ta tohiks olla ühel haritud akadeemilisel kodanikul. Puudutades hariliku joodiku ja värvse joodiku vahet, imestab, miks viimastega korrapidajate poolt samuti ümber ei käia kui hariliku joodikuga. Põhjuseks nimetab endisest ajast juurdunud hirmu Balti mõisnikkude ees.

Ksv. R a u d s e p p (korp. „Revelia“) algaab sellega, et eitades maakondlikkude kogude elujõulikkust, ni-

paratamata, ühes trotsi ja juurdlemisega Jumala või mingi seda paratamatust põhjustava kellegi omale aineks teevad. Lõikuskuu — see on valmiva vilja aeg ja siin peab siis mõistusega õnnistatud viljatera — inimene oma olemise mõtte enesele lahendamata. Need juurdlused, mille aluseks on elust enesest nopitud kogemused, on eranditult valusad ja nii on nad kõikide oma konsekventsidega niihästi ligemise, inimkonna, jumaluse ja iseenese kohta otsekohese väljenduse leidnud ligikaudu pooles käesoleva luuletuskogu lauludest.

Meil on siin tegemist tüübilise luuleliigiga, mille nimetust Eesti lüürika viimaseajaliseks tunnussõnakski on tarvitatud: ajalauludega. Vististi Kärner ise peaks olema selle laadi jõulisem, teadlikum edustaja, nagu tuletab seda meele tema eelmine luuletuskogu oma päälkirjaga „Aja laulud“ ja ka hiljutine arvustuslik koguteos oma vaateviisiga. Seega on Kärneri luulelaadil teatud kalduvus, intentsioon selles suunas.

Ma olen katsunud seda mõistet enesele natukene selgitada. Ja selgitada ka kahtlusi, mis selle luuleliigi kunstiluse kohta võivad tekkida. Ajaluule all ei tule muidugi mitte mõista midagi luule põhiolomusele vasturääkivat. Kuna ta on rikastanud lüürika ainetega, toonud seda meile lähemaks, aktuaalsemaks, siis on ta kindlasti avardanud lüürika piirisid ja püüdnud leida intensiivsemad, mitmekesisemad elamusi, saavutada uusi efekte. Ajaluule all ei tule mõista mitte enam kunstiliselt äraseeditud, elust väljalõigatud ja ümber kujundatud elamusele, vaid aktuaalsele elule,

kindlamini ajas ja ruumis piiritletud nähtustele või pigemini affektidele põhjenevaid luuletusi.

Selles mõttes on ta teatud revolutsioon. Sest poeetika oma uemates uurimustes toonitab iseäranis valjusti alla, et kunstilooming alles siis väärtuslik saab, kui autor oma elust nopitud affektid ja käsitused juba nii kaugele läbi on põdenud, et ta neid ümber kujundada suudab objektiivseks aineks, millele ta ise võib siis vastu asuda täiesti kõrvalseisja, võõra isiku huviga, ja selle uue, võõraks muutunud aine siis teoseks ümber valada, milles enam ei värise ühtegi toorelt värsket algafekti, vaid mis niisamahästi on kirjutatud lugejale kui ka loojale enesele. See oleks siis hukkamõistev otsus kitsalt subjektiivsele kirjandusele üldse, kõigepäält aga biograafilisele lüürikale ja seda liiki lüürikale, mis püüab eluaafekte otsekohe edasi anda seega ajalulele.

Niisugused näitused, nagu meil Juhan Liivi luuletused, mis küll ka mingi algafekti päle näivad rajanevat, ei pea kohta. Unustame, et ka kunstilise loomingu affektid on põrutava jõuga ja et Liivi kogu saatust on juhtinud kunstitsingud. Liiv ei ole olnud ajalaulik, Liiv on olnud oma elutraagika kaudu siiski haruldane esteet.

Kuid ma ei taha ütelda, et ajalauludki kunstilist permutatsiooni protsessi läbi teha ei suudaks. Seda enam aga kaotavad nad ära oma päämisest tunnusest ajahingelikkusest, võttes kunstilise paratamatuse ja nõuete sunnil ikka üldisemad, ajast ja kohast kui kah-

metab ühte eelkõnelejat valelikuks. (Koosoleku juhataja teeb märkuse).

Eelmise kõneleja mõtteavaldus tekitab kaksikkõne asjaosaliste vahel. Selgub, et korporantlik kasvatus on vääratanud, millele nii mitmelt poolt tähelepanu juhitakse.

Ksv. R o h t süüdistab korporante, et need on andunud elumaitsemisele ja leiab korporantide ebademokraatluse ka selles, et neil sünnib kõik saladuse kätte all.

Ksv. P a a s naelutab kinni asjaolu, et korporandid loevad end väga kasvatuks, kuid tänased väljendused räägivad teist keelt. Korporantide vabadussõjast osavõtu kohta tähendab kõneleja, et seda tegi kogu üliõpilaskond ja see oli iga inimese kohus.

Lõpuks keerleb küsimus veel ümber, kas räägitud maksev ka naiskorporatsioonide kohta. Ühelt poolt avaldatakse arvamist, et naiskorporatsioonid on meeskorporatsioonidest erinevad ja räägitud neid ei puutu, kuna teiselt poolt (ksv. Laid) arvab, et nad kuigi palju meeskorporatsioonidest lahku ei lähe.

Maakondlike kogude esitajana võtavad veel sõna ksv. ksv. Ounapuu, Pullerits ja Kenkmann.

Ksv. Pullerits. Esimene eitab kogude tööpuudust

ja vastab ksv. E. Treufeldti varemale ütelsele, et paremad maak. kogude liikmed varssi korporatsioonidesse astuvad, tõendusega, et sinna ainult halvemad lähevad, kes ei suuda tööd teha.

Ksv. K e n k m a n n (Walgamaa üliõp. kogu) rõhustab, et maakondlik. kogudel on meie rahvuskultuuri alal suured teened. Mispärast maakondlikud kogud seni suuremaid tagajärgi ei ole saavutanud, tuleb kõneleja arvates sest, et töö on maal, kus tegevus raskem. Maal on tarvis, et üliõpilaskond aitaks kaasa kultuurilise tasapinna tõstmiseks. Kõneleja toonitab, et kogude mõtet on tarvis süvendada, sest ta on uus, kuigi põhimõte igivana.

Ksv. H e r m a n n (org-tu) hädaldab vaimlisest pankrotist üliõpilaskonnas ja soovib uusi sihte.

Lõpuks tähendab veel vii. Jans, et meie üliõpilaskond peab eestkätt rahvast juhtima õppima ja usub, et seda jõuavad üliõpilasseltsid.

Lõppsõnas toonitab ksv. Janno, et on esitatud põhimõtted ja et on ka selge, millistel neist ülekaal. Lõpetab koosoleku kindlas veendumuses, et üliõpilaskond leiab omale õiged sihid.

Ülikooli toetussummadest.

Ülikoolivalitsus toetab üliõpilasi õppemaksust vabastamise ehk stipendiumite näol ülikooli määrussummadest. (Peale selle olemas eri- ja haridusministeeriumi stipendiumid).

Kuni 1921. a. said üliõpilased toetust stipendiumite näol minimum 1500 mrk., maksimum 3000 mrk pro õppeaasta.

Siis nähti aga ära, et elukalliduse tõusu ja üliõpilaste arvu kasvamise tõttu stipendiumite arv ja suurus üliõpilaskonna elunõuetele ja huvidele ei vasta.

juliste kõrvalmõjude tekitajatest võimalikult eemale hoidvamad ilmed.

Mis puutub Kärneri paljudesse sedasugustesse lauludesse nagu „Autobiograafiline poeem“, „Sügisõine“, „Värsid enesest“, „Naivne küsimus“ on nad aja terastatud valude mõjul kirjutatud, ilma põhjalikuma kunstiliseks tervikuks kujundamiseta; selleks on nad autobiograafilisestki liialt. Võrreldagu näituseks väikese poemi „Laane rauga“ kujuks selgunud pilti, katkeliste, rabatud refleksioonide kuhjumisega „Autobiograafilises poemis“, milles veel pääleli sagedasti taganemisi tunduõ varem nimetatud lubadusest

„ma lihtsalt laulan oma lihtsat viisi...“

Sest mitte kõik sellest reflekteerivast ei ole värske meeldivusega, vaid ilmutab sagedastigi ammu kuulnud tõdesid, kuna sääljures jälle sagedasti ka niisuguseid kõhti esineb, mis midagi olulist ei lisa. Neil põhjustel ei saa Kärneri luuletuskogus ajalüürikat ja autobiograafilist lüürikat mitte kunstiliselt valmis-küpseks lugeda, hoolimata vormilisest ehtsusest ja ka looduspiltide häast põimingust. Kärneri elufilosoofial ei ole mäletavasti kunagi varemateski teostes olnud küllalt veenvat tabavust.

Jääme sellegi luuletuskogu järele Kärnerit austama looduslüürikuna ja isesuguse, kergelt hõljuva, tasakaalulise vormilaadi elustajana. See viimane kõigepäält teeb seda, et „Lõikuskuu“ üldilmeski nauditava kogumikuna tundub.

„Loodus“ on raamatule andnud nägusa väälimuse, kuid hind 200 marka on üllatavalt kallis.

—ex.

Vastavalt tõsteti stipendiumite suurust, suurendati ka stipendiumite hulka.

Uue korralduse järel, mis maksev 1921. a. I tsemestrist peale, on stipendiume kõigi teaduskondade peale kokku 110. Stipendiumid on 50 à 12.000 mrk., 40 à 8.000 mrk. ja 20 à 4.000 mrk. pro õppeaasta. Stipendiumiteks kulutab ülikool kokku aastas 1.000.000 marka.

Stipendiaadid on eo ipso õppemaksust vabad.

Stipendiumid määravad teaduskonnad vastavate komisjonide ettepanekul (komisjonid koosnevad üliõpilaste esitajatest). Stipendiume saavad kehvemad ja andekamad üliõpilased.

Sel ajal oli üliõpilaste arv 1660. Arvutades tuleb iga 16 üliõp. kohta üks stipendium.

Selleaegne seisukord erineb aga tunduvalt praegusest. Pruugib mainida üliõpilaste arvu järjekindlat kasvamist, mis käesoleval semestril ulatab üle 5000. Arvutades tuleb umbes 46 üliõpilase kohta üks stipendium. Seega seisukord, selles suhtes kolmekordselt halvenenud.

Mis puutub elukallidusse, siis võib siin samuti järjekindlat tõusu märkida. Õpperaha oli 1921. a. 1500 marka pro sem., nüüd 3.500 marka. Seega enam kui 2 kordselt tõusnud.

Korraliku pansioni sai sel ajal à 3.000 marka kuus, mille eest nüüd vähemalt 6000 marka maksta tuleb, seega siin vähemalt kahekordsed väljaminekud võrreldes selleaegsetega.

Edasi on üliõpilastel tähtsad väljaminekud kindlasti raamatute muretsemisega seotud.

Raamat on õieti alus, sõjariist, milleta õppimine ja teadmiste omandamine peaaegu võimatu. Kui puudub raamat, on ka üliõpilane omas arenemises vastu seinasuritud.

Praegu on kehvade üliõpilaste seisukord äärmiselt raske raamatute kõrgete hindade tõttu. Raske on raamatuid muretsema kõhu arvel. Saksa kirjandus on mitmekordselt, mõni teaduslik käsiraamat isegi enam kui kümnekordselt kallinenud. Ilmuv Eesti kirjandus palju hinnas maha ei jää. Odavam kui Saksa kirjandus tuleb küll Vene, Inglise ehk Prantsuse kirjandus, kuid seda ei saa kõik tarvitada keele mitteoskamise tõttu ja hinnas on ta siiski mitmekordne, võrreldes 1921. a. staatusega.

Võib sellepärast julgesti konstateerida fakti, et üliõpilase kulud raamatute peale mitmekordseks on muutunud. Sagedasti ei anta raamatute peale pennigi välja, kuid seda heaks kiita ei saa kuidagi, sest õppimine kannatab, mis ebasoovitav.

Muud väikesed väljaminekud peavad muidugi ajaga sammu ega muuda üldist seisukorda.

Niisugune on seisukord praegu, niisugusena ei tohi ta aga tulevikus kestuda, seda nõuavad üliõpilaskonna ja riigi huvid.

Loomulikult saaks kõne alla tulla stipendiumite suurendamine arviliselt, suuruselt.

Enne kui seda jaatavalt käsitada, ehk vastavaid ettepanekuid tegema hakata, peab valgustama ka vasturääkivaid asjaolusid ja küsima, kas üldse praeguses seisukorras stipendiumite saamine õigustatud?

Kui Eesti riiki loodi, oli igal pool juhtivatest, ülikooli haridusega jõududest puudus.

Püüti sellepärast uute haritud jõudude valmimist toetuse andmisega soodustada.

Praegu on seisukord teistsugune. Ainult mõnel alal tuntakse juhtivatest isikutest puudust (kantselei ametnikke on niikuinii üleliia), teistel aladel on isegi üleproduktsoon juba praegu, rääkimata tulevikus, kui hulgas üliõpilased ülikooli lõpetades ellu astuvad.

Üliõpilasi astub meil küllaldaselt, võib olla üleliigi, ülikooli (on sagedasti kõneldud vastuvõtmise piiramise tarvidusest), mis tarvis soodustada kehvade üliõpilaste tulekut ja õppimist, kui nii kui nii inimesi on ja riik siin kokku hoida võiks?

Vasturääkivad asjaolud aga ei puudu:

1) Jõukatest kihtidest võrsunud üliõpilased näitavad pahatihti vähemandlikust töös ja ei ole sugugi huvitatud rahvuslistest, riiklistest ja kultuurilistest ülesannetest ja küsimusist, millesed alad aga demokraatlikus riigis, (s. o. meil) iseäranis harrastamist peavad leidma, kui soovitakse, et arusaamine ja huvi riiklikkudest ülesannetest ja kohustustest kasvaks ilma milleta edu ja kasvamist riigi organismis olla ei saa. Ka ei tohi puududa tulevikus aktiiv poliitika ja seltskonnategelased. Neid annavad igatahes rohkem kehvemad kihid, kes ülikooli toetusega oma hariduse omandavad. Nii on riigi huvides siin summasid välja anda.

2) Saavad mitmesugused asutused ja ettevõtted riigilt suuremaid summe toetusena, ka mitte positiiv ülesannete jaoks. Siin aga raha, mis kulutatakse, läheb positiivseks ülesehituseks, millest riigi tulevikus suur kasu.

Praegu on seisukord kahekordselt halb. On stipendiumi — kuid liiaks vähe. Saab sootust, kuid liig napilt, sest kujutatagu ette 2000 marka sem., millest liht suur raamatut ostagi ei saa.

Minu arvates peaks stipendium vastama vähemalt poole elatismiinumumi summale.

Ei ole palju, kui arvan, et elatismiinumum on 50.000 marka pro õppeaasta. Pool sellest 25.000 mrk. Vähemast kõige suurem stip. peaks selleni küünima, kui ta vähegi ajakohane olla tahab.

Teen seisukorra lahendamiseks kaks ettepanekut: ühe radikaalne ja teine konservatiivne. (Toetan isiklikult viimast).

Radikaalne ettepanek: a) Suurendada

vastavalt üliõpilaste arvul stip. arv kolmekordseks, s. o. endise 110 asemele 330.

b) Stipendiumid suurendatagu vähemalt kahekordseks. Selle ettepaneku järele kasvaksid ülikooli kulud kuuekordseks võrreldes praegusega.

Konservatiivne ettepanek: a) Stipendiumite arv endiseks jätta, arvesse võttes meil olevat haritlaste hulka ja riigi rasket majanduslist seisukorda.

b) Suurendada stipendiumid kahekordseks, arvesse võttes elukallidust, et toetus tõesti toetus oleks ega pilkena ei tunduks.

Stip. oleks selle ettepaneku järele 50 à 24.000 marka, 40 à 16.000 mrk., 20 à 8.000 mrk. Ülikooli kulud kasvaks sellega kahekordseks — ühe miljoni asemele tuleks kaks miljonit määrsummadeks eelarvesse võtta, kuid asja tähtsust arvesse võttes oleks see arusaadav.

Stipendiumite küsimusega ühenduses võiks puudutada õppemaksust vabastamist.

Haridusministeeriumi korraldusel on võimalik vabastada kuni 20 prots. üliõpilasist. 1924. a. I sem. oli 20 prots. — 980, soovisid vabastust 672, vabastati 584 inimest. Siit selgub, et kõik soovijad rahuldumist ei leia mitmesugulist põhjustel ja et piirini, s. o. 20 prots. tervest üliõpilaste arvust ei tõuse õppemaksust vab. soovijate arv.

Üldiselt on stip. jagamisel ja õppemaksust vabastamisel aluseks teaduskondade suurus. Muidugi on see põhimõte kõige lihtsam käsitada ja pealt näha kõige õiglasem.

Tegelikult on seisukord natuke teisiti. Õigus- ja kaubandusteadust tulevad üldiselt jõukamad õppima, ka on neid aladis õppides kergem kõrvalteenistust leida isegi Tartust eemal olla, ilma et õppimine väga kannatada pruugiks.

See võimalus puudub näiteks arstiteaduskonnas hoopis. On sellepärast nagu ilhe teaduskonna inimesed paremas seisukorras.

Ometigi ei tee ma siin mingit ettepanekut, kuna raske oleks tegelikult kalkuleerida, kui suur see eesõigustus on.

Muidugi peaks toetust saama esimeses järjekorras isikud, kellel kodumaa tulevik kallis on, kes seda tahavad ja võivad (eestikeele oskus ja isamaaliku vaimu olemasolu).

Suuremate toetussummade nõutamine jäägu ülikooli valitsuse hooldeks. Ülikooli valitsus on summade nõudmisel üldse soliid (tagasihoidlik) olnud, mis teatavasti kena, kuid liig tagasihoidlik ei maksaks ka olla, sest summad pressitakse riigilt ikkagi välja ja lähevad võib olla sinna, kus neid nii hädasti tarvis pole, kui kehval, edasiõppimise himulisel tudengil.

Ka üliõpilaskonna edustus võiks siin selgitavaid samme astuda, samuti eeltöid teha kiiremaks üliõpilaskonna laenufondi loomiseks, kust kehvad üliõpilased pikaajalist õppelaenu saada võiks.

Ülal mainitud soovide täitmine võimaldaks ka kehvemaail, kuid andekail üliõpilasil, kellel selleks küllalt tahtmist, püsivust ja huvi omada ülikooli haridust, et siis täiel määral kodumaa kasuks töötada.

Selle läbi võidakse riik, rahvas ja üliõpilaskond.

O. Pihlak.

Üliõpilaste õiguslik seisukord endises keiserl. Tartu Ülikoolis 1803-1832.

VIII.

Viimane päätükk määrustest sisaldab üliõpilaste õigusi ja tasusid. „Kõik auhaavamised nii igale üliõpilasele kui ka üliõpilaskonnale kui terwikule teiste seisuste või eraisikute poolt

võetakse Ülikooli poolt ülesse, kui sellest teada on antud.“

Sellest on näha, et üliõpilane ei tarwitsenud teiste eest ise ennast kaitsta, vaid Ülikool astus vahele ja kaitstes teda. Side üliõpilaste ja Üli-

kooli wahel oli tugev. Ka terve üliõpilaskonna, kui terviku haavamise päale vaadeti kui Ülikooli enese haavamise päale.

„Kui üliõpilane arvab, et rektor kohtuotsuses tema vastu on eksinud, teatab ta sellest oma dekaanile, kes siis otsuse täideviimise seisma panna võib, sääljuures Ülikooli-kohut kokkukutsudes, kes asja uuesti läbi vaatab. Leiab viimane, et kaebus rektori otsuse päale põhjusteta või kuritahtlik oli, siis määrab Ülikooli-kohus üliõpilasele suurema karistuse, kui rektori poolt määratud oli. Kui rektor arreteerib üliõpilase, kes midagi kordasaatnud, kahtlustades teda tahtmises põgeneda, siis ei või dekaan seda otsust mitte seisma panna, vaid rektor peab niisugusel juhtumisel ise arreteerimise päeval Ülikooli-kohtu kokkuastuma ja temale arreteeritud üliõpilase saatust otsustamiseks andma.“ Kõik kohtuasjad läksid harilikult eriti rektori juure otsustamiseks, kelle otsuse päale Ülikooli-kohtule võis edasi kaevata. Kolmandaks ja ühtlasi lõpulikuks instantsiks oli Ülikooli nõukogu. Kaebused professorite ja teiste õppejõudude ning Ülikooli ametnikkude päale läksid otsekohe Ülikooli-kohtu kätte. Rektor tegi lõpuliku otsuse nõude-asjades kuni 50 rublani ja distsiplinaar ning süüdistusjasjades, kus karistuse ülemmääraks kolm ööpäeva aresti oli. Ka teine instants tegi mõnes asjas lõpuliku otsuse. Lõpulik kohtuotsus tehti ka sel juhtumisel, kui üliõpilane kolmekordse kutse päale vaatamata ilma säädusliku põhjuseta kohustusse ei olnud ilmunud.

Ülikooli poolt jagati üldse neli teaduslist kraadi välja: gradueeritud üliõpilane, kandidaat, magister ja doktor. Teisiti oli arstiteaduses, nimelt: III-ma, II-se ja I-se järgu arst, siis kraadi poolest üheväärilised Dr. med. ja Medico-Chirurgus ning viimaks Dr. med. et chir. kes 7-ma klassi kuulus, kuna teiste teaduste doktorid ainult 8-ma klassi kuulusid.¹⁾

„Iga üliõpilane, kes Ülikoolilt saanud lõpetamise tunnistuse, nõndanimetatud „ehrenvolles Zeugnis,“ omab riigiteenistusse astumisel tsiviilalal 14-ma klassi aukraadi.“²⁾

„Sõjateaduste üliõpilased omavad sõjaväes väiksema aukraadi ja neid ülendakse kuue-kuulise teenistuse järel ohvitserideks ja nimelt ka sel juhtumisel kui nad kodanlisest soost (bürgerlicher Herkunft) on.“

„Kes kandidadina lõpetab, kuulub 12-ma klassi³⁾, sisemaalise Ülikooli magister-diplom annab õiguse 9-ma klassi päale ja samasugune doktor-diplom 8-ma klassi päale.“

„Ülikooli lõpetanud kandidatidel on õigus

omal arialal igasse ametisse ilma eksamiteta vastuvõetud saada.“

„Vaesus ühendatud andekusega, hoolsusega ning kõlblusega rajab tee vaba oleva Ülikooli stipendiumi saamiseks.“

1820. a. päale oli Ülikooli kasutada 12 kroonu-stipendiumi, „mis keisri heldus vaeste toetamiseks oli määranud“ ja mille saamiseks eesõigus anti usuteaduse, õigusteaduse ja matemaatika üliõpilastele. Suurus oli 200—500 rubla aastas, viimases suuruses ainult üks stipendium. Päale selle oli veel Ülikooli kasutada krahv Jakob Jekimowitsch von Sivers'i kaks stipendiumi à 200 rubla panga assignatsioonides aastas ja peale nende veel viis erastipendiumi, mis teiste asutuste valitseda olid¹⁾. Seega kokku 19 stipendiumi.

Igal aastal anti üliõpilastele viis auhinna küsimust. Vastused pidid ladinakeeles olema, kui mitte teaduskond teaduslistel põhjustel saksa-keele tarvitamist polnud võimaldanud. Tööde sisseandmist ja avamist toimetati nagu nüüdki. Auhindadeks olid: üks kuldauraha (18 dukaadi väärtuses) ja üks hõbeauraha

„Kui avalikuks tuleb, et üliõpilane võõra töö, kui oma kirjutatud, sisseannab, siis heidetakse ta Ülikoolist välja ja tema nimi pannakse avaliku kuulutuse näol välja.“

Lõpusõnas ütleb 1803. aasta määruste väljaanne (1832. a. väljaandes puudub ta): „Ülikool jääb usaldusega lootma, et tema kodanikkude ülevälpidamine eelolevate nuhtlusmääruste tarvitamist ainult harva väljakutsuma saab, küll aga saavad ülalnimetatud autasud rohket tarvitamist väljakutsuma.“

Leo Leesment.

1) Üks neist, 120 alberty-taalri suuruses aastas, asutatud Miitavi professor Schwemschuch'i poolt, oli Kura konsistooriumi valitseda ja määratud usuteaduse üliõpilastele.

Akadeemiline kroonika.

Ülikooli teated.

Pedagoogilisteks stipendiaatideks

on haridusministerium kinnitanud stud. phil. E. Kimmeli ja stud. math. E. Heinmann'i, arvates 1. okt. k. a.

Põllumajanduse peavalitsuse

stipendiaatideks on kinnitatud käesolevaks semesteriks põllumajandusteaduskonna üliõpilased A. Kesküla A. Luht, A. Keernik ja Aug. Muuga.

Tallinna linnavalitsuse stipendiumi

saajateks on käesoleval poolaastal kinnitatud järgmised üliõpilased: arstiteaduskonnast: G. Manrach, H. Samberg, J. Wilde, mat.-loodusteaduskonnast: H. Ahlberg, T. Hoern, H. Paltson, A. Söbin, A. Viidik, H. Ora, E.

1) Kõik Vene riigiteenijad nii sõjaväe kui ka tsiviilalal jagunevad I-sse klassi.

2) Pärastpool 12-ma klassi.

3) 1822. aastast päale 10-ma klassi.

Heinmann, filosoofia-teaduskonnast: O. Liiv, E. Tender, B. Tomasson, G. Peschel.

Stipendium on ülikooli valitsusele Tallinnast juba saadetud ning maksetakse käesoleval nädalal välja.

Ülikooli lõpetas

filosoofia-teaduskonnas Jaan Pert, Eesti ja üldkirjanduse alal.

TOIMETUS:

Vastutav- ja peatoimetaja: August Tamman.

Toimetuse sekretär: Jaan Pert,

Edgar Treufeldt, August Palm.

Väljaandja: Tartu Üliõpilaskonna Edustus.

Roman Gutmann

Kompveki- ja shokolaaditööstus.

Vallikraavi tän. nr. 8. Kõnetraat 500.

Asut. 1905. a.

Eesti Tarvitajate Keskühisus E. T. K.

— Omatööstuse saadused: —

Kilud, silgud, sprotid, sardiinid; mitmesugused kohvid ja naturaalsed marjaveinid

on kõrgeväärtuslikud ja maitsevad. Kodumaa näitustel on E. T. K. omatööstuse saadused saanud 30 kuld- ja hõbeauraha. Hinnad mõõdukad.

Kaubamärk.

Kaubamärk.

E. T. K. tööstuse saadused on müügil kõigis tarvitajate- ja majandusühisustes

Vigastatud sõjameeste kingsepatöö kool

walmistab ja müüb

omast ärist Küttri tän. nr. 3 igasuguseid

jalanõusid

mõõduka hinnaga.

Töö korralik. ♦ Materjal hea.

UUS UUS kohvik ja söögisaal

„OLEV”

Vana t. nr. 11

Vana t. nr. 11

vastab oma toitumise mitmekesisuse, maitse ja mõõdukate hindade poolest kõigile nõuetele. Tutvunege ja te veendute selles.